

N:r 381.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens småskoleseminarier; given Stockholms slott den 12 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

1. *beträffande statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek:*

a) bestämma,

att lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek skall i avlöning åtnjuta

manlig rektor 4,900 kronor, därav 3,100 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 400 kronor, samt dessutom fri bostad eller hyresersättning till det belopp, som i vederbörlig ordning bestämmes;

kvinnlig rektor 4,300 kronor, därav 2,800 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 300 kronor, samt dessutom fri bostad eller hyresersättning till det belopp, som i vederbörlig ordning bestämmes;

manlig ämnes- och övningsskollärare 3,400 kronor, därav 2,100 kronor lön och 1,300 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 400 kronor;

kvinnlig ämnes- och övningsskollärare 2,800 kronor, därav 1,800 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 300 kronor;

rektor samt ämnes- och övningsskollärare, utöver honom eller henne tillkommande ordinarie avlöningsförmåner, ett särskilt lönetillägg av 200 kronor;

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 1 saml. 323 häft. (Nr 381.)

vikarierande manlig ämnes- och övningsskollärare 2,800 kronor för år räknat;

vikarierande kvinnlig ämnes- och övningsskollärare 2,400 kronor för år räknat;

timlärare i teckning, i musik eller i gymnastik 95 kronor för varje veckotimme;

lärarinna i kvinnlig slöjd eller i hushållsgöromål 90 kronor för varje veckotimme;

skolköksföreståndarinnan vid seminariet i Murjek 1,800 kronor, därav 1,000 kronor lön och 800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 250 kronor, samt dessutom fri bostad med bränsle och lyse ävensom i egenskap av husmoder för skolköket fri kost i samband med skolköksundervisningen;

vikarierande skolköksföreståndarinnan vid seminariet i Murjek 1,600 kronor samt fri bostad med bränsle och lyse eller ersättning därför med 400 kronor för år räknat; samt

att arvodet till vikarierande rektor vid statens småskoleseminarier skall utgå med det belopp och på det sätt Kungl. Maj:t för varje särskilt fall förordnar;

b) föreskriva,

att för åtnjutande av de avlöningsförmåner, som sålunda föreslagits för ordinarie befattningshavare vid statens småskoleseminarier, skola gälla av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade villkor och bestämmelser;

c) förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1921 tillträder befattning vid statens småskoleseminarier, skall vara pliktig underkasta sig ovannämnda villkor och bestämmelser;

att de förutvarande innehavare av befattningar vid sagda läroanstalter, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt anmäla, att de vilja underkasta sig den nya avlöningsstaten och därvid fästade villkor och bestämmelser, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande avlöningsförmåner;

d) vid bifall till ovan framlagda förslag

dels i riksstaten under dess åttonde huvudtitel under rubrik »Statens småskoleseminarier» på *ordinarie stat* uppföra ett reservationsanslag å 122,000 kronor;

dels och åt seminariet i Murjek anvisa på *extra stat* för år 1921 såsom särskilda reservationsanslag

till uppförande av ekonomibygnad m. m. ett belopp av 25,000 kronor och

till utförande av vissa planerings- och planteringsarbeten ett belopp av 4,000 kronor;

2. *beträffande inrättandet av ett statens småskoleseminarium i Lycksele:*

dels med antagande av Västerbottens läns landstings och Lycksele kommunalfullmäktiges i statsrådsprotokollet närmare angivna erbjudanden om tomt för och kontant bidrag till uppförande av seminariebyggnad i Lycksele besluta att därstädes upprätta ett treklassigt småskoleseminarium;

dels ock för begynnande av verksamheten vid nämnda seminarium höstterminen 1921 och uppehållande av undervisningen därstädes under samma termin anvisa på *extra stat* för år 1921 ett reservationsanslag av 8,850 kronor;

3. *beträffande statens övertagande av J. Wockatz seminarium i Hagsström:*

dels antaga av seminarieföreståndaren J. Wockatz gjort erbjudande om överlämnande till staten på vissa i skrivelser den 26 april 1919 och den 11 oktober samma år närmare angivna villkor det av honom grundade seminariet i Hagsström, omfattande skolhusbyggnad, föreståndarbostad, uthusbyggnader och skolträdgård m. m. jämte tillhörande inventarier och undervisningsmateriell;

dels för uppehållande av seminariets verksamhet under höstterminen 1921 anvisa på *extra stat* för år 1921 ett reservationsanslag av 15,500 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12
mars 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärenden friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON,
SANDLER,
NOTHIN,
NILSSON,
ERIKSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde:

*Statens små-
skoleseminaria-
rier.*

I mitt yttrande till det vid årets statsverksproposition i utdrag följande statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1920 hemställde jag under åttonde huvudtiteln, punkten 199, om förslag till riksdagen att, i avbidan på proposition angående dels lönerreglering för lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek samt omorganisation av dessa seminarier ävensom uppförande av vissa nya byggnader för seminariet i Murjek, dels ock upprättande av ett statens småskoleseminarium inom Västerbottens läns lappmark samt uppförande av byggnader för detta seminarium, beräkna för ändamålet på ordinarie stat ett anslag av 124,000 kronor samt på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 143,500 kronor. Vidare hemställde jag i mitt yttrande till det vid propositionen nr 2 angående de medelsbehov, som under åttonde huvud-

titeln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1920, i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, punkten 49, om förslag till riksdagen att, i avbidan på förenämnda proposition, beräkna för ändamålet på tilläggsstat för år 1920 ett reservationsanslag av 4,000 kronor. I förstnämnda yttrande omförmälde jag även, att den inom skolöverstyrelsen igångsatta utredningen i ämnet då icke hade avslutats.

Sedan denna utredning nu blivit slutförd och överstyrelsen den 6 februari 1920 inkommit med den 31 december 1919 dagtecknat utlåtande i ärendet, torde jag ånyo få anmäla detsamma.

Redan under flera år har frågan om omorganisation av seminarierna i Haparanda och Murjek samt löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid nämnda seminarier varit föremål för upprepade framställningar från seminariernas föreståndare och från domkapitlet i Luleå. Dessa framställningar hava remitterats till vederbörande myndigheter, däribland skolöverstyrelsen, för inhämtande av yttranden och förslag. I sitt förberörda utlåtande den 31 december 1919 omförmäler överstyrelsen, att, enär ovanberörda frågor i viss mån varit beroende dels på den vid 1918 års riksdag beslutade löneregleringen för lärarna vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna, dels på omorganisationen och löneregleringen vid de s. k. landstingsseminarierna, dels ock på frågan om skolväsendets ordnande i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning, vilka båda senare frågor fått sin lösning vid 1919 års lagtima riksdag, överstyrelsen ansett lämpligt att först under år 1919 till slutgiltig behandling upptaga de spörsmål, som stå i samband med en omreglering av statens småskoleseminarier. I nämnda utlåtande har överstyrelsen nu yttrat sig rörande samtliga hithörande frågor.

I visst samband med frågan om statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek står frågan om inrättande av ett statens småskoleseminarium i Västerbottens län, vilken blivit väckt av nämnda läns landsting. Redan år 1910 inkom nämligen sagda landsting till Kungl. Maj:t med framställning i detta ämne. Denna fråga synes mig böra komma under omprövning i sammanhang med frågan om de båda förberörda seminarierna.

Jag anser mig nu även böra omförmäla, att seminarieföreståndaren J. Wockatz i skrivelse den 26 april 1919 erbjudit sig att såsom gåva överlämna till svenska staten det av honom grundade och hittills ledda småskoleseminariet i Hagaström med tillhörande tomt, byggnader, inventarier, undervisningsmateriell m. m. Även denna fråga torde här lämpligen kunna upptagas till behandling.

I nu nämnd ordning skall jag i det följande redogöra för var och en av förberörda tre frågor.

I. Statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek.

Frågan om statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek skall jag behandla under följande punkter:

1. Historik. 2. Ändamål, organisation och undervisningsplan. 3. Lärarpersonal. 4. Utrustning. 5. Stipendier åt elever. 6. Styrelse och tillsyn. 7. Kostnadsberäkning. Under de särskilda punkterna skall jag redogöra för de framställningar i ämnet, som till Kungl. Maj:t inkommit, samt myndigheternas, även skolöverstyrelsens, däröver avgivna utlåtanden.

1. Historik.

I efterföljande historik, som huvudsakligen omfattar seminariernas tillkomst och ursprungliga organisation, följer jag skolöverstyrelsens framställning.

Seminarier i Haparanda.

Första uppslaget till inrättande av statens småskoleseminarier inom Norrbottens län gavs av folkskolinspektören Z. Grape. I skrivelse den 6 november 1873 framhöll han, hurusom folkundervisningen bland Sveriges finska och lapska befolkning till följd av inbyggarnas främmande nationalitet, deras spridning på en vidsträckt yta och obemedlade villkor krävde större uppoffringar för folkundervisningens befrämjande än i andra delar av riket. Han hemställde därför om anslag av statsmedel bland annat till upprättande av ett småskoleseminarium för de finska församlingarna.

Med anledning av denna skrivelse framlades vid 1874 års riksdag proposition i frågan. I det propositionen vidfogade statsrådsprotokollet framhöll vederbörande departementschef dels vikten av att åtgärder vidtoges för bildande av lärare, som voro tillräckligt kunniga i finska språket för att kunna med framgång undervisa i finska folk- och småskolor, dels att vad som blivit anfört angående finska församlingarna utan tvivel ägde sin tillämpning även på de lapska skolförhållandena men att för deras ändamålsenliga ordnande medel funnes att tillgå å anslaget till lappmarks ecklesiastikverk.

I överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen ställde riksdagen ett förslagsanslag å 12,000 kronor till Kungl. Maj:ts disposition till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar att användas bland annat för upprättande av ett småskoleseminarium.

I kungl. brev den 29 maj 1874 förordnades, att ett seminarium för bildande av lärare och lärarinnor vid småskolor i församlingar med finsktalande befolkning skulle upprättas i Haparanda. Genom Kungl. Maj:ts brev till domkapitlet i Härnös-

sand den 19 april 1875 föreskrevs vidare, bland annat, att seminariet skulle träda i verksamhet i augusti månad 1875 och att till lokal för detsamma skulle tills vidare upplåtas fyra rum i en i Haparanda stad befintlig kasernbyggnad. Dessutom lämnades vissa närmare föreskrifter angående seminariets organisation, varvid förordnades bland annat: att undervisningen skulle meddelas under 36 veckor om året; att elev för att vinna inträde i seminariet borde hava fyllt 16 år, kunna rent och flytande läsa innantill finska språket samt för övrigt äga de insikter, som i § 7 mom. b, c, d och e av stadgan för folkundervisningen i riket vore föreskrivna; att vid läsårets slut examen skulle anställas; att för elevernas praktiska övningar skulle vid seminariet inrättas en småskola, i vilken högst 24 barn finge intagas; att av domkapitlet skulle på förordnande tillsättas en i finska språket kunnig lärare, som skulle bestrida elevernas teoretiska undervisning och tillika vara seminariets föreståndare, samt en likaledes i finska språket kunnig lärare eller lärarinna, som skulle meddela undervisning i småskolan och leda elevernas praktiska övningar; samt att i avseende på bland annat seminarieelevernas understödjande med stipendier skulle i tillämpliga delar gälla vad i reglementet för folkskoleseminarierna i riket den 1 december 1865 funnes stadgat.

Genom Kungl. Maj:ts brev den 20 juli 1877 bestämdes tiden för lärokursen till två år och genom dylikt brev den 9 april 1884 till tre år.

Enligt bestämmelse i Kungl. Maj:ts brev den 24 januari 1890 förordnades, att den, som ville vinna inträde vid seminariet, borde hava fyllt 15 år vid början av det kalenderår, under vilket inträde söktes.

På hemställan av folkskolinspektören J. Læstadius om inrättande av ett seminarium för bildande av lapska småskollärare och -lärarinnor förordnades genom kungl. brev till domkapitlet i Härnösand den 21 maj 1875, att ett sådant seminarium skulle upprättas i Mattisuddens by inom Jockmocks församling från och med höstterminen 1875. De i samma brev meddelade föreskrifterna i fråga om seminariets organisation överensstämde i allo med de för seminariet i Haparanda ovan meddelade, dock med den skillnad, att vid seminariet i Mattisudden undervisning skulle meddelas i lapska språket och att seminariets föreståndare och lärare skulle vara kunniga i nämnda språk.

*Seminariet i
Murjek.*

Vid sagda seminarium utvidgades lärokursen att omfatta två år genom bestämmelse i kungl. brev den 9 mars 1883. Elever intogos då vartannat år till år 1893, då en biträdande lärarbefattning inrättades och nya elever intogos varje år. Från och med läsåret 1900—1901 blev lärokursen treårig, och samtidigt inrättades ytterligare en lärarbefattning vid seminariet.

År 1904 flyttades seminariet till Murjek.

2. Ändamål, organisation och undervisningsplan.

I sin förberörda skrivelse den 31 december 1919 yttrar överstyrelsen följande om de ifrågavarande seminariernas uppgift:

Ändamål.

Vad först seminariet i Haparanda beträffar, har dess uppgift allt från dess upprättande varit att utbilda lärare och lärarinnor för barn av den finsktalande

befolkningen i Sverige. Denna befolkning, som huvudsakligen är utbredd inom Torneå fögderi och Gällivare socken inom Norrbottens län, uppgår till omkring 30,000 personer. Av dessa äro omkring 16,000 personer enbart finsktalande, under det att de övriga tala både svenska och finska. Inom samma område finnas dessutom omkring 25,000 enbart svensktalande personer. Dessa bo till största delen i malmfältsamhällena Kiruna och Malmberget samt i Haparanda stad och Gällivare kyrkby.

Även om svenska språket under de senare åren tack vare skolornas inflytande och kommunikationernas utveckling gjort betydande framsteg inom denna landsända, torde det komma att dröja mycket länge, innan skolorna i dessa nordliga trakter kunna undvara lärare, vilka kunna förstå och tala finska språket. Likaså torde man få räkna med att även för en mycket lång tid framåt mindre folkskolor i stor utsträckning bliva erforderliga. År 1918 funnos i de finsktalande församlingarna 110 mindre folkskolor. Samma år funnos där 78 folkskolor och 83 småskolor. På grund av rådande brist på folkskollärare torde de från seminariet i Haparanda utexaminerade eleverna i stor utsträckning behövas som vikarierande och biträdande lärare i finnbygdens folkskolor.

Seminariet i Haparanda bör alltså allt fortfarande få till huvudsaklig uppgift att utbilda lärare för småskolorna och mindre folkskolorna i de församlingar, som nu hava övervägande finsktalande befolkning.

Seminariets i Murjek ursprungliga uppgift var att utbilda lapska småskollärare och -lärarinnor, d. v. s. lärare, som skulle undervisa lapsktalande barn. Då antalet sådana barn under de senaste årtiondena avsevärt minskats — under år 1914 undervisades inom Luleå stift endast 126 barn på lapska språket — och då lapparna numera utgöra en obetydlig bråkdel av lappmarksförsamlingarnas befolkning, har nämnda seminarium så småningom övergått till att i främsta rummet vara en utbildningsanstalt för småskollärarinnor för dessa lappmarksförsamlingar i allmänhet. Antalet lappar i Luleå stift uppgick år 1914 till 5,496, därav 2,489 voro nomadiserande lappar. Antalet skolpliktiga lapska barn inom samma stift var då 727. Därjämte finnas omkring 1,000 lappar inom Jämtlands län. De nomadiserande lapparnas barn undervisas numera i dels fasta, dels vandrande nomadskolor. Lärare för sådana skolor utbildas i regel vid särskilt härför anordnade kurser.

Ehuru utvecklingen således gått i sådan riktning, att seminariet i Murjek numera ej behöver tagas i anspråk för utbildande av lärare för lapsktalande barn, behöves det synnerligen väl för utbildande av lärarinnor för mindre folkskolor och småskolor i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning och för mindre folkskolor i de mera avlägset belägna byarna inom församlingar i Luleå stift. Behovet av sådana lärarinnor är för närvarande så stort, att det långt ifrån kan fyllas av de seminarier, som nu finnas. Domkapitlet i Luleå har också satt i fråga, att sagda seminarium borde utvecklas till ett dubbelseminarium.

De här ifrågakvarande seminariernas uppgift måste bli att utbilda lärare

icke blott för småskolan utan även och i mycket stor utsträckning för mindre folkskolan. Med den brist på folkskollärare, som nu råder, torde det ej bli möjligt att inom den närmaste framtiden i erforderlig utsträckning inrätta nya folkskolor, och enligt vad erfarenheten ger vid handen, blir det städerna och den mera tät bebyggda landsbygden, som i främsta rummet komma att få sina behov tillgodosedda. På grund härav och med hänsyn till de säregna förhållanden, som äro rådande i de nordligare trakterna av vårt land, måste man således räkna med att mindre folkskolor ännu mycket länge bliva behöfliga i dessa trakter.

Hitintills har man för lärare i mindre folkskolor fordrat samma utbildning som för lärare i småskolor. Då mindre folkskolans lärare hava att meddela undervisning såväl på småskolestadiet som på folkskolestadiet, kan det sättas starkt i fråga, om ej denna skolforms lärare borde erhålla större utbildning än småskolans lärare. Fordran på sådan större utbildning torde emellertid stöta på avsevärda praktiska svårigheter, särskilt med hänsyn därtill, att mindre folkskolans lärare i lönehänseende äro likställda med lärare i småskolan. Uppenbart är emellertid, att man måste tillse, att de seminarier, som i så stor utsträckning utbilda lärare för den mindre folkskolan, komma att meddela en i möjligaste mån god teoretisk småskollärarytbildning och sådan praktisk utbildning, som behöves för lärare i mindre folkskola.

Med hänsyn härtill böra seminarierna i Haparanda och Murjek organiseras så, att de kunna lämna minst samma teoretiska utbildning, som de nyorganiserade landstingsseminarierna komma att lämna.

Som förut är nämnt var lärokursen vid dessa seminarier från början ettårig, sedermera tvåårig. Från år 1884 har lärokursen vid seminariet i Haparanda varit treårig och från år 1900 har den vid seminariet i Murjek haft samma omfattning.

*Lärokursens
längd.*

I samband härmed må erinras, att lärokursen vid de nyorganiserade landstingsseminarierna är tvåårig.

Beträffande lärokursens längd vid seminarierna i Haparanda och Murjek anför skolöverstyrelsen:

Från iutet håll har man satt i fråga någon förändring beträffande lärokursens längd vid statens småskoleseminarier. Då en stor del av eleverna vid seminarierna i fråga komma från mindre folkskolor, ligger det i sakens natur, att inträdesfordringarna vid seminarierna måste ställas jämförelsevis låga. Härtill kommer, att så gott som alla elever vid seminariet i Haparanda hava finska till modersmål. För att seminarierna skola kunna lämna en tillfredsställande utbildning åt sina elever, torde därför lärokursen allt fortfarande böra vara treårig.

I fråga om elevernas kön anser överstyrelsen, att seminarierna hädanefter böra i regel mottaga endast kvinnliga elever. Härom yttrar överstyrelsen:

*Kvinnliga och
manliga ele-
ver.*

Alltifrån seminariernas upprättande ha de varit avsedda för både kvinnliga
Bihang till riksdagens protokoll 1920. 1 saml. 323 häft. (Nr 381.) 2

och manliga elever. Under de senare åren har dock antalet manliga elever i hög grad minskats.

Deras antal framgår av följande tabell:

Seminarium	Antal elever höstterminen							
	1915		1916		1917		1918	
	man- liga	kvinn- liga	man- liga	kvinn- liga	man- liga	kvinn- liga	man- liga	kvinn- liga
Haparanda	3	53	4	48	2	54	—	58
Murjek	3	61	1	67	—	68	1	73
Summa	6	114	5	115	2	122	1	131

Även efter 1918 års lönereglering torde ynglingar alltmera sällan söka inträde vid småskoleseminarium. De få manliga eleverna under de senare åren ha vanligen begagnat sig av denna undervisning som preparandkurs för inträde vid folkskoleseminarium.

Med tanke jämväl på att de manliga eleverna skulle behöva särskild undervisning i vissa ämnen, såsom hälsolära, gymnastik och manlig slöjd, föreslår därför överstyrelsen, att statens småskoleseminarier hädanefter må bliva avsedda för kvinnliga elever, därest ej i särskilt fall vederbörligt tillstånd meddelas för manlig elev att där vinna inträde.

*Inträdesfordringar.
Nu gällande
bestämmelser.*

De nu gällande bestämmelserna rörande inträdesfordringarna vid seminariet i Haparanda äro fastställda i Kungl. Maj:ts brev till domkapitlet i Härnösand den 17 november 1899.

För inträde som elev i Murjeks seminarium gälla fortfarande de år 1875 fastställda fordringarna, om än endast nominellt. Enligt praxis hava de nämligen rätt väsentligt höjts.

*Inkommen
framställning.*

Med anledning av gjorda framställningar i fråga om fordringarna för inträde vid seminarierna i Haparanda och Murjek har skolöverstyrelsen i sin förutnämnda skrivelse den 31 december 1919 yttrat sig i ämnet. Överstyrelsen anför därvid:

Skolöverstyrelsen.

Vad först kunskapsfordringarna för inträde vid de här ifrågavarande seminarierna beträffar, så äro de av vederbörande seminarieföreståndare föreslagna fordringarna för inträde vid seminarierna i Haparanda och Murjek i de flesta ämnen lägre än de inträdesfordringar, som finnas angivna i det av överstyrelsen den 13 november 1919 till Kungl. Maj:t avgivna förslaget till stadga för småskoleseminarier. Tydligt är, att det vore mindre lämpligt att uppställa samma inträdesfordringar i fråga om kunskaper för här ifrågavarande seminarier som för landstingsseminarierna. Med hänsyn till de nu ifrågavarande seminariernas uppgift att utbilda lärarinnor för finnbygden och lappmarken måste det anses önskvärt, att seminariernas elever i huvudsak rekryteras från dessa bygder. Då

skolväsendet därstädes av olika skäl befinner sig på en jämförelsevis mindre utvecklade ståndpunkt och då det skulle möta stora svårigheter för de unga flickor, som ämnat söka inträde vid de nämnda seminarierna, att i nämnvärd grad öka sina i skolan inhämtade kunskaper, måste hänsyn tagas härtill vid bestämmande av inträdesfordringarna. Härtill kommer, att de allra flesta inträdessökande vid seminariet i Haparanda hava, såsom redan nämnts, finska som modersmål. Av sistnämnda skäl böra ej heller samma inträdesfordringar fastställas för seminariet i Haparanda som för seminariet i Murjek.

Det torde emellertid ej vara nödvändigt att nu fastställa några bestämda kunskapsfordringar för inträde. Tvärtom torde dessa tid efter annan böra regleras i mån av skolväsendets utveckling. Överstyrelsen anser sig därför böra föreslå, att det må ankomma på skolöverstyrelsen att efter vederbörande seminarieföreståndares och domkapitels hörande fastställa, vad som bör fordras för godkänt vitsord i inträdesprövning vid statens småskoleseminarier.

Vad åter beträffar övriga villkor för inträde, hemställer överstyrelsen, att dessa må bli desamma som för landstingsseminarierna, dock med den skillnaden, att inträdesåldern bestämmes till fyllda 16 år vid ingången av det år, då inträde sökes, d. v. s. till samma inträdesålder som vid folkskoleseminarierna. Överstyrelsen vill härvid erinra dels om att inträdesåldern vid seminariet i Haparanda nu är 15 år och vid seminariet i Murjek 16 år, dels om att dessa seminarier hava treårig kurs, vadan de utexaminerade eleverna i alla fall komma att hava minst samma ålder som de från landstingsseminarierna utgående eleverna.

Vid statens småskoleseminarier omfattar läsåret nu 36 veckor. I en till ecklesiastikdepartementet den 21 augusti 1913 inkommen skrivelse har föreståndaren vid seminariet i Haparanda hemställt, att läsåret fortfarande måtte få denna längd. I häröver avgivna yttranden har såväl föreståndaren vid seminariet i Murjek som domkapitlet i Luleå uttalat sig för en förlängning av läsåret.

*Läsårets
längd.
Inkommen
framställning.*

Skolöverstyrelsen anför:

Då enligt vad som framgår av de inkomna yttrandena ämnesträngseln är stor och lärotiden knapp och då läsåret vid statens folkskoleseminarier och allmänna läroverk m. fl. läroanstalter numera omfattar 38 veckor utom tid för inträdes- och flyttningsprövningar, finner överstyrelsen, att samma lärotid bör fastställas för statens småskoleseminarier.

Skolöverstyrelsen.

De med seminarierna i Haparanda och Murjek förenade övningsskolorna voro från början småskolor. Vid seminariet i Haparanda inrättades från och med höstterminen 1902 dessutom en folkskolavdelning om fyra klasser. Vid seminariet i Murjek har småskolan så småningom utvecklats till en folkskola efter litt. F-typen i 1900 års normalplan, d. v. s. en skola med en småskol- och en folkskolavdelning, samtidigt undervisade av

*Övningsskolorns
organisation.
Den nuvarande
organisationen.*

en lärarinna. Genom beslut den 7 augusti 1919 har Kungl. Maj:t medgivit, att ytterligare en lärarinna i övningsskolan vid seminariet i Murjek finge anställas. Från och med läsåret 1919—1920 är således övningsskolan i Murjek organiserad på samma sätt som övningsskolan i Haparanda. Övningsskolorna bestå alltså av en småskolavdelning om två klasser och en folkskolavdelning om fyra klasser med särskilda lärarinnor för de olika avdelningarna.

Skolöverstyrelsen uttalar sig på följande sätt:

Skolöverstyrelsens förslag.

Då här ifrågavarande seminarier utbilda lärarinnor för småskolor och mindre folkskolor, är det tydligt, att övningsskolorna böra omfatta både småskole- och folkskolestadiet. Dessa övningsskolor böra såsom nu är fallet bestå av minst två läraravdelningar för att i önskvärd utsträckning kunna bereda tillfälle till övningsundervisning åt seminariernas elever.

Undervisningsplan.

Enligt nuvarande bestämmelser skola seminariernas föreståndare upprätta förslag till undervisningsplan, lärokursens omfattning i de särskilda läro- och övningsämnena, läroböcker och läsordning. Dessa förslag skola sedan underställas domkapitlets prövning och fastställelse.

Angående undervisningsplanerna anför skolöverstyrelsen:

En närmare granskning av de nu tillämpade undervisningsplanerna för seminarierna i Haparanda och Murjek ger vid handen, att dessa undervisningsplaner förete rätt väsentliga olikheter. Det ligger i öppen dag, att, då så helt olika timplaner tillämpas, även kursplanerna måste bliva rätt olika.

De nya undervisningsplanerna för här ifrågavarande seminarier böra enligt överstyrelsens mening utarbetas i anslutning till de undervisningsplaner, som kunna komma att fastställas för landstingsseminarierna, dock med de modifikationer, som betingas av olika inträdesfordringar m. m.

Då Kungl. Maj:t hitintills ej fastställt undervisningsplan för här ifrågavarande seminarier föreslår överstyrelsen, att det må ankomma på skolöverstyrelsen att efter vederbörande seminarieföreståndares och domkapitels hörande fastställa undervisningsplan för statens småskoleseminarier.

Avgångsexamen.

I fråga om avgång från seminarierna efter genomgången kurs anser överstyrelsen, att lärokursen bör avslutas med en avgångsprövning, som anordnas på samma sätt som avgångsexamen vid landstingsseminarierna. Närmare bestämmelser om sistnämnda prövning finnas intagna i stadgan för småskoleseminarier den 31 december 1919.

Departementschefen.

Överstyrelsens här ovan framlagda förslag i fråga om seminariernas i Haparanda och Murjek organisation m. m. innebär alltså, att nämnda semi-

narier skola avses endast för kvinnliga elever samt hava till sin huvudsakliga uppgift att utbilda lärarinnor för mindre folkskolor och småskolor i finnbygden och lappmarksförsamlingar; att villkoren för inträde bliva i huvudsak desamma som för landstingsseminarierna, dock att lägsta inträdesåldern fastställas till 16 år, och att skolöverstyrelsen skall äga bestämma, vad som bör fordras för godkänt vitsord i inträdesprövning; att läsåret skall omfatta 38 veckor utom tid för inträdes- och flyttningsprövningar; att övningsskolan skall bestå av en småskolavdelning och en folkskolavdelning, undervisade av var sin lärarinna; att undervisningsplanerna skola fastställas av skolöverstyrelsen; samt att avgångsexamen skall verkställas i samma ordning som vid landstingsseminarierna. Mot dessa överstyrelsens förslag har jag intet annat att erinra, än att skolöverstyrelsen synes mig böra taga den befattning med undervisningsplanerna, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

3. Lärarpersonalen.

a. Allmänna bestämmelser.

För närvarande finnas vid vardera av seminarierna i Haparanda och Murjek utom föreståndare 2 ämneslärare (lärarinnor) och 2 lärare (lärarinnor) i övningsskolan. Dessutom finnas vid seminariet i Haparanda en lärarinna i kvinnlig slöjd och vid seminariet i Murjek en skolköksföreståndarinna, varjämte utgå särskilda arvoden till lärare i sång, teckning, gymnastik, trädgårdsskötsel och manlig slöjd vid seminariet i Haparanda och till lärare i kvinnlig slöjd och manlig slöjd vid seminariet i Murjek. De för framtiden behövlige lärarkrafterna har överstyrelsen beräknat på följande sätt:

*Lärarkrafter.
Nu befintliga.*

Som förut är nämnt, anser sig överstyrelsen i detta sammanhang icke böra framlägga något i detalj utarbetat förslag till undervisningsplan. För beräkning av det behövlige antalet lärarkrafter torde man emellertid kunna gå ut ifrån att det för undervisning i seminarierna, enligt nuvarande timplaner, skulle erfordras vid vardera seminariet omkring 100 lärartimmar, därav omkring 40 i övningsämnen. Härvid medräknas ej tid för elevernas praktiska utbildning, enär denna utbildning åtminstone till allra största delen sammanfaller med undervisning i övningsskolan.

Behövlige lärarkrafter.

På grund av särskilda förhållanden torde det vara lämpligt, att undervisningen i hushållsgöromål vid seminariet i Murjek allt fortfarande bestrides av en särskild skolkökslärarinna. För övriga övningsämnen torde i viss mån timlärare böra anställas. Om man då räknar med att föreståndaren, vilken hädanefter torde böra benämnas rektor, har 19 veckotimmar och seminariets övriga

lärare vardera 25 veckotimmar, skulle det vid vardera seminariet erfordras 2 ämneslärare utom rektor samt dessutom vid seminariet i Haparanda omkring 30 och vid seminariet i Murjek omkring 15 timlärartimmar. Vid vardera seminariet erfordras därtill två lärarkrafter för övningsskolan. För uppehållande av den undervisning i övningsämnen, som erfordras utöver den lärarna för den fastställda lönen åliggande undervisningsskyldigheten, torde det böra tillkomma skolöverstyrelsen att, efter förslag av rektor, bestämma behöfligt antal veckotimmar att uppehållas mot särskilt timlärararvode.

Lärarnas anställning.

De vid statens småskoleseminarier nu anställda lärarna äro tillsatta medelst förordnanden, utfärdade av vederbörande domkapitel.

Skolöverstyrelsen anser, att seminariernas lärare med full tjänstgöring böra tillsättas medelst fullmakt av skolöverstyrelsen.

Vad beträffar rektorsbefattning torde det enligt överstyrelsens mening å ena sidan icke vara lämpligt att omedelbart tillsätta denna genom fullmakt. Då man emellertid får räkna med att rektorstjänsterna även må kunna rekryteras av lärare vid kommunala läroanstalter, kan man ej heller alltid ordna tillsättningen så, att rektor förordnas periodvis för till exempel 5 år i sänder. Överstyrelsen anser sig därför böra föreslå, att rektor vid statens småskoleseminarium skall tillsättas av skolöverstyrelsen antingen genom fullmakt eller medelst förordnande för viss tid.

Manliga och kvinnliga lärarkrafter.

Beträffande frågan om manliga och kvinnliga lärarkrafter yttrar överstyrelsen:

Enligt överstyrelsens förslag skulle hädanefter här ifrågavarande seminarier bliva avsedda endast för kvinnliga elever. Överstyrelsen anser därför, att rektorsbefattningarna i varje fall böra kunna sökas och innehavas av såväl män som kvinnor. Dessutom synes det överstyrelsen, att åtminstone två av de övriga lärartjänsterna vid seminariet och dess övningsskola böra innehavas av kvinnor. Det torde böra tillkomma skolöverstyrelsen att i varje särskilt fall bestämma, huruvida ledig lärartjänst skall vara öppen till ansökning endast för män eller endast för kvinnor eller för såväl män som kvinnor.

Lärarkompetens.

Enligt nuvarande bestämmelser finnas inga andra behörighetsvillkor för föreståndare och ämneslärare vid statens småskoleseminarier, än att föreståndaren vid seminariet i Haparanda skall vara kunnig i finska språket och föreståndaren vid seminariet i Murjek i lapska språket samt att ämneslärare skall hava undergått godkänd avgångsexamen vid något statens folk-skoleseminarium.

Överstyrelsen vill ej förorda någon ändring härvidlag. Genom fastställande av särskilda kompetensbestämmelser för föreståndare skulle nämligen personer, vilka genom lärarduglighet och övriga personliga egenskaper vore särskilt önsk-

värda som ledare för seminarierna, kunna komma att utestängas från dessa befattningar. Dock synes det överstyrelsen, att skolöverstyrelsen bör tillerkännas rätt att medgiva undantag från bestämmelsen, att föreståndaren vid seminariet i Murjek skall vara kunnig i lapska språket.

Överstyrelsen utgår härvid från att i fråga om kompetens ingen skillnad göres mellan lärare, som företrädesvis tjänstgör i seminarieklasserna, och lärare, som företrädesvis tjänstgör i övningsskolan.

b. *Läraravlöning m. m.*

Enligt den genom Kungl. Maj:ts brev den 27 juni 1902 och den 10 februari 1911 fastställda lönestaten för seminariet i Haparanda åtnjuter seminariets föreståndare, förutom bostad, 2,500 kronor i lön jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring. Nuvarande föreståndaren åtnjuter dessutom utöver den i staten fastställda avlöningen jämlikt kungl. brev den 21 oktober 1904 ett personligt lönetillägg av 500 kronor. Enligt samma lönestat har ämneslärare vid seminariet och lärare vid seminariets övningsskola 1,500 kronor i lön jämte tre ålderstillägg å 300 kronor, lärarinna vid övningsskolan 1,500 kronor i lön och 3 ålderstillägg å 150 kronor samt lärarinna i kvinnlig slöjd 500 kronor jämte ett ålderstillägg å 100 kronor. Dessutom utgår till vardera av lärarna i sång och musik, i teckning och i gymnastik arvode å 300 kronor och till läraren i trädgårdsskötsel 200 kronor.

*Nuvarande
bestämmelser.*

Löneförmånerna för lärarpersonalen vid seminariet i Murjek äro fastställda genom Kungl. Maj:ts brev den 30 januari 1903, den 16 juni 1906 samt den 28 juni 1913 och utgöra för föreståndaren, utom fri bostad, 2,500 kronor jämte tre ålderstillägg å 500 kronor, för ämneslärare 1,500 kronor jämte tre ålderstillägg å 300 kronor, för kvinnlig övningsskollärare 1,500 kronor jämte tre ålderstillägg å 150 kronor och för lärarinna i kvinnlig slöjd 300 kronor jämte ett ålderstillägg å 100 kronor. Skolköksföreståndarinnan åtnjuter i lön 1,000 kronor jämte bostad med vedbrand och lyse samt jämlikt domkapitlets i Luleå beslut den 6 maj 1908 delvis fri kost.

Enligt kungl. brev den 11 oktober 1907 åtnjuter vikarie å föreståndar- eller manlig lärarbefattning vid här berörda seminarier arvode till belopp motsvarande den för befattningen bestämda avlöningen i lägsta lönegraden och vikarie å kvinnlig lärartjänst 1,200 kronor, allt för kalenderår räknat.

Genom beslut den 30 juni 1916, den 1 mars 1918, den 15 april 1919 och den 29 augusti 1919 har Kungl. Maj:t tillerkänt lärarpersonalen vid seminariet i Haparanda tillfälliga löneförbättringar till sådana belopp, att föreståndaren i fråga om kontant avlöning blivit i det närmaste jämställd med adjunkt vid allmänt läroverk samt ämneslärare och lärare i övningsskolan med övningsskollärare vid folkskoleseminarium. Lärarinnan i kvinnlig slöjd har för år 1919 tillerkänts 650 kronor i tillfällig löneförbättring.

Lärarpersonalen vid seminariet i Murjek har dels genom den varje år fastställda staten för lappmarks ecklesiastikverk, dels genom särskilda kungl. brev tillerkänts motsvarande tillfälliga löneförbättringar.

*Inkomna
framställ-
ningar.
Seminarie-
förestån-
darna och en
ämneslärare.*

I en till ecklesiastikdepartementet den 28 januari 1913 inkommen skrivelse har föreståndaren för seminariet i Haparanda E. Lindbäck hemställt om vissa ändringar i den för lärarpersonalen vid nämnda seminarium gällande lönestaten, varjämte föreståndaren för seminariet i Murjek J. P. Hedén och ämnesläraren vid samma seminarium J. G. Ullenius i särskilda skrivelser den 20 maj 1913 hemställt om vissa förbättringar i de till dem utgående löneförmåner, över vilka framställningar domkapitlet i Luleå, efter hörande av vederbörande seminarieinspektorer, den 28 augusti 1914 avgivit yttrande.

*Domkapitlet i
Luleå.*

Vidare har domkapitlet i Luleå i skrivelse den 31 december 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte gå i författning om bestämmande av ny lönereglering för lärarpersonalen vid ifrågavarande seminarier.

*Lärlöne-
nämnden.*

Sedan ovan berörda framställningar från seminarieföreståndarna och en ämneslärare remitterats till lärlönenämnden, har denna i sitt betänkande II den 8 november 1915 avgivit utredning och förslag angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier.

I sagda betänkande föreslår lärlönenämnden, som i sitt förslag till lönestat för statens småskoleseminarier upptager föreståndare under benämningen rektor, för manlig rektor, förutom fri bostad, samma avlöning, som nämnden i sitt den 31 oktober 1914 avgivna betänkande föreslagit för manliga adjunkter, eller 3,700 kronor jämte fyra ålderstillägg à 500 kronor och för kvinnlig rektor,

förutom fri bostad, samma avlöning som för kvinnliga adjunkter eller 3,200 kronor jämte tre ålderstillägg à 400 kronor.

För ämnes- och övningsskollärare föreslår lärarlönenämnden samma avlöningsförmåner som för övningsskollärare vid statens folkskoleseminarier. Dock anser nämnden det icke behöfligt att för ämnes- och övningsskollärarna vid statens småskoleseminarier föreslå sådana ortstillägg, som nämnden föreslagit för övningsskollärare vid folkskoleseminarierna i Västerbottens och Norrbottens län.

För undervisning i övningsämnen föreslår lönenämnden ett arvode av 75 kronor för manlig lärare och 70 kronor för kvinnlig lärare för veckotimme. För skolkökslärarinnan vid seminariet i Murjek förordar nämnden samma kontanta avlöning som för lärarinna i huslig ekonomi vid folkskolor, nämligen 1,150 kronor och tre ålderstillägg à 200 kronor jämte fri bostad med bränsle och lyse.

Beträffande vikarierande lärares avlöning förordar lärarlönenämnden, att lärare vid seminariet, som uppehåller rektorstjänsten, skall utom egna löneförmåner uppbära ett arvode av 400 kronor. För vikarierande ämnes- och övningskollärare förordas samma arvode som för vikarierande övningsskollärare vid statens folkskoleseminarier och för vikarierande skolkökslärarinnan samma arvode som för vikarierande folkskollärarinnan.

I avseende på tjänstledig lärares avlöning ävensom i fråga om lönetur förordar nämnden bestämmelser motsvarande dem, vilka av nämnden i dessa hänseenden föreslagits för övningsskollärare vid statens folkskoleseminarier.

Vad slutligen beträffar frågan om pension anför nämnden till en början, att småskoleseminarierna i Haparanda och Murjek enligt nu gällande bestämmelser äga delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för vid seminarierna inrättade föreståndarbefattningar ävensom ämnes- och övningsskolläraryrkesbefattningar — seminariet i Haparanda dock beträffande föreståndarbefattningen först efter den nuvarande föreståndarens avgång från tjänsten — efter det högsta lönebelopp, varav den föreståndare eller lärare, som innehar tjänsten, på grund av tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande, dock att pension för ifrågavarande föreståndare och lärare må bestämmas till högst två tredjedelar av tjänsten åtföljande lön jämte ålderstillägg.

I sitt utlåtande förordar nämnden, att dessa lärare böra pensioneras på samma sätt som civila tjänst innehavare i allmänhet. Med hänsyn till förmånen av fri bostad för rektor anser nämnden, att manlig rektors pensionsunderlag bör ökas med 300 kronor och kvinnlig rektors pensionsunderlag med 200 kronor. Skolköksföreståndarinnan vid seminariet i Murjek anser nämnden böra vara delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning. Likaså anser nämnden, att seminariernas rektorer och lärare allt fortfarande böra vara delaktiga i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, varvid deras delaktighetsbelopp torde böra sättas lika med lönen i högsta lönegraden.

Över lärarlönenämndens förslag hava vederbörande myndigheter avgivit infordrade utlåtanden. Folkskolinspektörerna Svedberg och Almqvist hava intet att erinra mot lärarlönenämndens förslag. Folkskolinspektör Sunneman tillstyrker i huvudsak detsamma, dock synes det honom, att de

föreslagna lönerna med hänsyn till lärarpersonalens utbildnings- och kompetensvillkor äro väl högt tilltagna. Därjämte förordar han utvidgning av övningsskolan vid seminariet i Murjek. Folkskolinspektören Karnell anser, att föreskrift om kunskap i finska språket bör kunna bortfalla för seminariets i Haparanda föreståndare men erfordras av lärarinnan i övningsskolan.

Länsstyrelserna i Umeå och Luleå tillstyrka bifall till lärarlönenämndens förslag.

Domkapitlet i Luleå, som hört seminariernas föreståndare, hemställer, att samma löneförmåner måtte tillerkännas föreståndarna för statens småskoleseminarier som de, vilka kunna bliva tilldelade rektorerna vid real- och samskolorna i rikets nordligaste län, samt att sagda föreståndare måtte i pensionshänseende likställas med rektorerna vid realskolorna.

Beträffande övriga lärare vid ifrågavarande seminarier anför domkapitlet:

I fråga om lönerna för ämnes- och övningsskollärarna, av vilka särdeles väl vitsordad folkskollärarkompetens måste erfordras, tillstyrker domkapitlet lärarlönenämndens förslag med den jämkning uppåt av dettas siffror, som måste bliva en följd av de senaste årens prisstegringar på allehanda livsförnödenheter. Domkapitlet vill också framhålla billigheten av att dessa lärare jämväl erhålla dyrtstillägg i likhet med vad lärarlönenämnden föreslagit för bland annat ordinarie övningsskollärare vid folkskoleseminarium inom Västerbottens eller Norrbottens län.

Då skolkökslärarinnans vid seminariet i Murjek uppgift är särdeles maktpåliggande, enär hon ej har blott att undervisa i huslig ekonomi utan även att som husmoder förestå seminariets hushåll, finner domkapitlet särdeles befogat, att henne tillerkännes de löneförmåner, som lärarlönenämnden föreslagit, givetvis med vederbörlig jämkning i de kontanta löneförmånerna med hänsyn till dyrtiden. Därjämte hemställer domkapitlet, att för henne måtte tillkomma i fortsättningen som hittills kostnadsfria måltider vid skolköket, vilken förmån tillerkänts henne i egenskap av husmoder.

Beträffande arvoden till övningslärare torde de av nämnden föreslagna beloppen 75 kronor per veckotimme för manlig och 70 kronor per veckotimme för kvinnlig lärare vara tillräckliga i vad angår ersättning för undervisning i slöjd och trädgårdsskötsel. Däremot håller domkapitlet före, att, därest fullt kompetenta, fackutbildade lärare kunna erhållas för undervisning i övningsämnen teckning, sång och musik samt gymnastik, dessa böra avlönas åtskilligt högre, förslagsvis manliga lärare med 95 kronor och kvinnliga lärare med 90 kronor per veckotimme.

Till övriga här icke berörda punkter av nämndens förslag tillstyrker domkapitlet bifall, dock under förutsättning att de av lärarlönenämnden förordade pensions- och lönebeloppen höjas i enlighet med det nuvarande prisläget krav.

I sina yttranden över domkapitlets i Luleå den 31 december 1918

ingivna framställning om lönereglering för lärarpersonalen vid seminarierna i Haparanda och Murjek hemställa seminariernas föreståndare, att deras kontanta avlöning må sättas lika med läroverksadjunkts i högsta lönegraden, ökad med 500 kronor.

Skolöverstyrelsen erinrar till en början, att 1919 års lagtima riksdag tillerkänt lärarna vid av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarier samma avlöningsförmåner som övningsskollärare vid statens folkskoleseminarier, d. v. s. för manlig lärare 3,400 kronor med tre ålderstillägg à 400 kronor och för kvinnlig lärare 2,800 kronor med tre ålderstillägg à 300 kronor. Dessutom skall seminariets rektor, manlig eller kvinnlig, åtnjuta särskilt arvode av 1,000 kronor jämte fri bostad eller motsvarande ersättning, icke understigande 800 kronor. För timplärare i teckning, musik eller gymnastik är fastställt ett arvode av 95 kronor och för timplärare i kvinnlig slöjd eller hushållsgöromål 90 kronor för veckotimme. Därefter yttrar överstyrelsen:

Skolöverstyrelsens förslag.

I likhet med lärarlönenämnden anser överstyrelsen, att det icke kan anses lämpligt att skarpt avgränsa ämneslärarnas och övningsskollärarnas tjänstgöring från varandra. Dessa lärare böra därför avlönas lika, och torde de i avlöningshänseende i huvudsak böra jämföras med folkskoleseminariernas övningsskollärare. Dock anser överstyrelsen, att de ordinarie lärarna med hänsyn till att statens småskoleseminarier äro belägna å särskilt dyra och avlägsna orter böra tillerkännas särskilda lönetillägg, och vill överstyrelsen härvid erinra om att 1919 års lagtima riksdag tillerkänt lärarpersonalen vid egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län sådana lönetillägg med 200 kronor för år åt lärare vid egentlig folkskola. Då Murjeks seminarium är beläget inom sådan församling och då det ej kan anses lämpligt att i här berörda avseende göra någon skillnad mellan de olika seminarierna, finner överstyrelsen fullgoda skäl för en sådan anordning. Dessa lönetillägg synas överstyrelsen böra utgå med 200 kronor.

Överstyrelsen föreslår alltså, att ämnes- och övningsskollärare vid statens småskoleseminarier tillerkännas följande avlöningsförmåner, nämligen

manlig ämnes- och övningsskollärare 3,400 kronor, därav 2,100 kronor lön och 1,300 kronor tjänstgöringspenningar, med tre ålderstillägg till lönen à 400 kronor;

kvinnlig ämnes- och övningsskollärare 2,800 kronor, därav 1,800 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, med tre ålderstillägg till lönen à 300 kronor;

ämnes- och övningsskollärare, utöver honom eller henne tillkommande ordinarie avlöningsförmåner, ett särskilt lönetillägg av 200 kronor;

vikarierande manlig ämnes- och övningskollärare 2,800 kronor för år; samt *vikarierande kvinnlig ämnes- och övningskollärare* 2,400 kronor för år.

Beträffande rektors avlöning vill överstyrelsen till en början framhålla, att rektorerna vid statens småskoleseminarier utan tvivel hava ett mera omfattande och maktpåliggande arbete än vad rektorerna vid landstingsseminarierna kunna beräknas få även efter dessa seminariers omorganisation. Statens småskoleseminarier omfatta tre klasser och hava två avdelningar i övningskolan, under det att landstingsseminarierna i allmänhet äro tvåklassiga med en avdelning i övningskolan. Härtill kommer, att rektorerna vid statens seminarier helt och hållet få hava seminariernas ekonomiska förvaltning om hand. Överstyrelsen anser därför, att statsseminariernas rektorer böra tillerkännas något högre avlöningsförmåner än landstingsseminariernas rektorer. Som förut är nämnt hava landstingsseminariernas rektorer utom avlöning som ordinarie lärare ett särskilt arvode å 1,000 kronor jämte fri bostad eller motsvarande ersättning. Med hänsyn till vad överstyrelsen här anfört, synes det överstyrelsen, att rektorerna vid seminarierna i Haparanda och Murjek böra tillerkännas samma löneförmåner som de övriga lärarna och dessutom ett särskilt tillägg å 1,500 kronor, varav 500 kronor torde böra hänföras till tjänstgöringspenningarna. Enligt detta förslag skulle manlig rektors begynnelselön inberäknat det särskilda lönetillägget å 200 kronor bliva 5,100 kronor och slutlön 6,300 kronor, vilken avlöning å ena sidan rätt avsevärt överstiger avlöningen för läroverksadjunkt men å andra sidan är mindre än avlöningen för rektor vid realskola och samskola. Sådan rektor har en avlöning av 6,400 kronor, därav 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar.

Överstyrelsens förslag går alltså ut på att rektorerna vid statens småskoleseminarier erhålla följande avlöningsförmåner, nämligen

manlig rektor 4,900 kronor, därav 3,100 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, med tre ålderstillägg till lönen å 400 kronor, och

kvinnlig rektor 4,300 kronor, därav 2,800 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, med tre ålderstillägg till lönen å 300 kronor.

Dessutom skulle rektor åtnjuta fri bostad eller motsvarande ersättning jämte ett särskilt lönetillägg av 200 kronor.

I fråga om vikarierande rektors arvode torde det möta vissa svårigheter att i förväg bestämma detta. Det kan mycket väl inträffa sådana fall, att en ordinarie rektor för någon längre tid blir hindrad att sköta sin tjänst och att ingen av seminariets lärare anses lämplig som vikarierande rektor. Överstyrelsen anser sig därför böra föreslå, att Kungl. Maj:t må erhålla rätt att i varje särskilt fall bestämma vikarierande rektors arvode.

För timlärare i övningsämne får överstyrelsen förorda samma arvode, som här ovan angivits för sådan lärare vid landstingsseminarium.

En alldeles särskild ställning intar emellertid skolköksföreståndarinnan vid seminariet i Murjek. Då så gott som samtliga seminarieelever eller omkring 65 personer intaga sina måltider å skolköket, blir hon utom lärarinna i hushållsgörömmål även husmoder vid seminariet. Hennes avlöningsförmåner torde därför böra bestämmas till minst samma värde som för lärarinna i hushållsgörömmål vid statens folkskoleseminarier. Sådan lärarinna har i begynnelselön 1,980 kronor

jämte tre ålderstillägg å 264 kronor för 22 veckotimmar. Med hänsyn till att skolköksföreståndarinnan vid Murjeks seminarium åtnjuter fri bostad med bränsle och lyse samt i egenskap av husmoder delvis fri kost, torde hennes kontanta avlöning lämpligen kunna bestämmas till 1,800 kronor, därav 1,000 kronor lön och 800 kronor tjänstgöringspenningar, med tre ålderstillägg till lönen å 250 kronor.

För vikarierande skolkökslärarinna vill överstyrelsen föreslå 2,000 kronor med avdrag av 400 kronor, för den händelse hon åtnjuter fri bostad med vedbrand och lyse.

I fråga om *lönetur* torde ordinarie rektor och ordinarie lärare böra likställas med ordinarie lärare vid folkskoleseminariums övningsskola. Då det emellertid i vissa fall kan finnas önskvärt att som rektor kunna förvärva ämneslärare vid allmänt läroverk eller folkskoleseminarium, synes bestämmelse böra införas därom, att ordinarie rektor i lönetursavseende även bör åtnjuta samma förmåner som sådan lärare.

Beträffande här ifrågavarande lärares *pensionsförmåner* får överstyrelsen erinra om att 1919 års lagtima riksdag i princip godkänt ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till reglemente för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. samt att de rättigheter och skyldigheter, som stadgas i detta reglemente, skola tillkomma bland andra lärare vid statens småskoleseminarier.

Enligt de av riksdagen fastställda grunderna skulle tjänstepensionsunderlaget för ordinarie lärare vid statens småskoleseminarium bliva $\frac{2}{3}$ av den fastställda avlöningen i högsta lönegraden. Om tjänsten är förenad med bostad och bränsle, skulle vid tjänstepensionsunderlagets beräkning avlöningen ökas med av pensionsanstaltens styrelse fastställt belopp, dock högst med 20 procent.

Vid avgivande av förenämnda förslag till löneroglering har överstyrelsen gått ut ifrån att lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier kommer att tillerkännas tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg i samma utsträckning, som kan komma att tilldelas i lönehänseende likställda befattningshavare vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier.

I fråga om villkor för åtnjutande av de föreslagna avlöningsförmånerna torde böra föreskrivas i tillämpliga delar sådana villkor och bestämmelser, som i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m., i fråga om avlöningsförmåners uppbärande m. m., i fråga om ålderstillägg samt i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt gälla för lärare vid allmänna läroverken och folkskoleseminarierna. Enligt av överstyrelsen avgivet förslag skulle uti nu förevarande hänseende gälla följande villkor och bestämmelser nämligen:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

att befattningshavare skall, därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en möjligen inträdande förändrad organisation av småskoleseminarierna eller eljest kan varda stadgad, vara pliktig att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, efter nya eller förändrade föreskrifter, sköta de med befattningen förenade göromål;

att befattningshavare vidare skall, likaledes med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, vara pliktig att vid en möjligen inträdande förändrad organisation av undervisningsväsendet ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov, efter vederbörandes hörande, prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom undervisningsväsendet, dock att befattningshavare, som varder förflyttad till annan ort, skall vara berättigad att av statsverket erhålla skäligen ersättning för flyttningskostnad till det belopp, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer;

att befattningshavare skall vara skyldig underkasta sig de bestämmelser, som må bliva föreskrivna till lärjungarnas skyddande mot smittsam lungrot;

att med rektors- eller lärarbefattning icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat;

att med befattning vid småskoleseminarium ej må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej skolöverstyrelsen uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid seminariet, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas; samt

att befattningshavare ej må åtaga sig undervisning vare sig i enskilda, kommunala eller andra läroanstalter, så framt ej, vad angår lärare, vederbörande rektor, efter av skolöverstyrelsen angivna riktlinjer, eller, vad angår rektor, skolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande undervisning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid seminariet, finner uppdraget kunna få mottagas och tills vidare bibehållas;

i fråga om avlöningsförmånens uppbärande m. m.:

att tjänstgöringspenningar skola för samtliga befattningshavare, utom rektorer, beräknas utgå för läsårets antal läsveckor, samt att de i rektors avlöning ingående tjänstgöringspenningar skola beräknas utgå efter kalenderår, dock till olika belopp för lästiden och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som av Kungl. Maj:t fastställas;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöringen befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen;

att, därest befattningshavare av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, befattningshavaren äger uppbära hela lönen jämte hyresersättning, där sådan förekommer, men att, därest befattningshavaren eljest undfår ledighet, såsom för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag, eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller av annan anledning är lagligen förhindrad att sköta befattningen, befattningshavaren kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen eller hyresersättningen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligen;

att avlöning ej må utgå till befattningshavare för tid, varunder avhållit han sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet, eller kunnat styrka giltigt förfall;

att, därest befattningshavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej prövas skäligt låta honom uppbära något därav;

att den, som tillträder ny avlöningsstat, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande av eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstbefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed; samt

att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall själva lönen ävensom hyresersättning, där sådan förekommer, utgå till månadens slut;

i fråga om ålderstillägg:

att, därest förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning är i staten medgiven, tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehavaren under mer än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester eller ledighet för fullgörande av värnplikt, och

för andra förhöjningen efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt

för tredje förhöjningen, om sådan förekommer, efter än ytterligare fem år, ävenledes på samma villkor,

under iakttagande, vad var och en av omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre avlöningen ej må tillträdas förr än vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänstaldern blivit uppnådd;

att därvid befattningshavare bör tillgodoräknas den tid, som före den nya statens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till innehavande befattning;

att rektor och lärare må för erhållande av ålderstillägg tillgodoräknas tjänstgöring som ordinarie lärare vid allmänt läroverk, folkskoleseminarium, landstingsseminarium, folkskola, skeppsgosseskola, högre folkskola eller kommunal mellanskola ävensom tjänstgöring såsom föreståndare eller lärare vid skyddshem, som åtnjuter statsbidrag och antingen äger av Kungl. Maj:t stadfäst reglemente eller ock är av Kungl. Maj:t erkänt såsom uppfostringsanstalt; samt

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pensionsrätt:

att semester årligen må, när det kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjutas av rektor under en och en halv månad; samt

att i fråga om skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga om rätt

till pension skall gälla vad i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. är eller kan varda stadgat.

4. Seminariernas utrustning.

*Seminarieets i
Haparanda
lokaler.*

Beträffande seminarieets i Haparanda nu befintliga lokaler har skolöverstyrelsen lämnat följande redogörelse:

Seminarieet i Haparanda fick från början disponera fyra rum i en kasernbyggnad i Haparanda. Alltsedan på 1880-talet all gränsbevakningsmilitär i Haparanda indrogs, har seminarieet förfogat över samtliga rum i nämnda kasernbyggnad, och då övningsskolan år 1902 utvidgades med en folkskolavdelning, uppfördes å gården en särskild vaktmästarbostad. De lokaler, som seminarieet nu har till sin disposition, utgöras av tre lärosalar för seminarieklasserna, två lärosalar för övningsskolan samt ett biblioteksrum och ett lärarrum. I en del av övre våningen har seminarieets föreståndare bostad om fem rum och kök. På gården finnas förutom vaktmästarbostaden två uthusbyggnader och en mindre trädgårdsanläggning.

Däremot saknar seminarieet samlingsaal, musikal, gymnastikal samt särskilda lokaler för undervisning i husligt arbete, teckning, slöjd och naturkunnsighet. För undervisningen i gymnastik användes den i seminarieets omedelbara närhet belägna samskolans gymnastikal.

*Inkommen
framställ-
ning.*

För att avhjälpa bristen på erforderliga lokaler anhöll seminarieets föreståndare i skrivelse i juni 1912, att åtgärder måtte vidtagas: *antingen* för förvärvande inom Haparanda stad av ett markområde, som erbjöde tillräckligt utrymme för uppförande av alla för seminarieet i Haparanda erforderliga byggnader med särskilda bostäder för seminarieets föreståndare och vaktmästare samt för trädgård och lekplan, *eller* för uppförande å nuvarande seminarieetomten i Haparanda såväl av särskild bostad för seminarieets föreståndare som lokaler för skolkök ävensom för förändring av föreståndarens nuvarande boställsvåning till skollokaler.

På grund av remiss hörde domkapitlet i Luleå seminarieets inspektor. Denne hemställde, att nuvarande seminariebyggnaden i dess helhet måtte tagas i anspråk för seminarieets behov och föreståndaren tillerkännas hyresersättning eller ock att en tidsenlig seminariebyggnad med särskilda bostadslägenheter för föreståndare och vaktmästare uppföras å tomt, som av Haparanda stad kunde förvärvas.

I samband härmed må nämnas, att stadsfullmäktige i Haparanda den 14 december 1912 beslutat förklara, att staden vore villig att i mån av tillgång kostnadsfritt tillhandahålla lämplig tomt för ifrågasatt seminariebyggnad, under villkor att beslut om nytt seminariums uppförande fattades inom tre år.

Efter att hava genom sakkunnig person dels låtit undersöka den nuvarande seminariebyggnaden, dels låtit uppgöra olika alternativa om- och tillbyggnadsförslag och efter att hava ytterligare hört seminariets föreståndare, lärarpersonal och inspektor avgav domkapitlet i Luleå den 1 april 1914 yttrande i ämnet. Sedermera har även skolöverstyrelsen i sin skrivelse den 31 december 1919 utlåtit sig i frågan om seminariets lokaler.

Såväl domkapitlet som skolöverstyrelsen hava funnit de nuvarande lokalerna mycket otillfredsställande och uttalat såsom sin mening, att seminariets byggnadsfråga snarast möjligt borde erhålla sin lösning.

I sitt yttrande erinrar domkapitlet till en början, att efter seminariets utvidgning till treklassigt samt med de alltmera ökade kraven på lokaler för en sådan läroanstalt det ursprungliga för ett helt annat ändamål uppförda seminariehuset i Haparanda måste ur såväl hygieniska som pedagogiska synpunkter anses synnerligen otillfredsställande. Vidare framhåller domkapitlet som sin bestämda mening, att seminariet ännu under ett, sannolikt flera årtionden framåt bör tänkas fortfarande behövt för utbildande av lärare och lärarinnor för undervisning i mindre folkskolor och småskolor av finsktalande barn på svenska språket samt att de mindre folkskolorna, ehuru enligt folkskolestadgan avsedda såsom en undantagstyp, måste på grund av de långa avstånden mellan flertalet byar med ett i regel ringa barnantal tänkas komma att i vidsträckta delar av övre Norrland, enkannerligen även i finnbygden, förbliva en normal skolform, till vilken en stor del av det uppväxande släktet får hänvisas att erhålla hela sin skolutbildning. Det måste då framstå såsom desto mera angeläget att just för dessa, den egentliga folkskolan i vidsträckt mån ersättande skolor förskaffa särskilt dugande lärarkrafter.

*Domkapitlet
i Luleå.*

I samband härmed upptager domkapitlet frågan, huruvida seminariet i Haparanda möjligen skulle böra förändras till ett folkskoleseminarium. Även om i en framtid det kan befinnas önskligt att få till stånd ett folkskoleseminarium i Tornedalen, anser domkapitlet tidpunkten härför så avlägsen, att några som helst betänkligheter mot att nu sörja för småskoleseminariets förseende med nöjaktiga lokaler icke kunna uppställas.

Domkapitlets här ifrågavarande yttrande är åtföljt av tre olika förslag till seminariets om- och tillbyggnad. Av dessa förordar domkapitlet för sin del ett av arkitekten J. Wikberg utarbetat förslag, betecknat med alternativ A. Detta förslag avser det nuvarande seminariehusets tillbyggande åt gårdssidan med två utskjutande flyglar med mellanliggande entréparti, en förändring i övrigt av hela husets indelning samt dess förseende med centraluppvärmning. Utom korridor-, kapp- och toalettrum skulle byggnaden komma att innehålla i bottenvåningen: tre lärosalar, bibliotek, lärarrum, skolkök med skafferi och matrum samt i övre våningen: två

klassrum, en lärosal för naturkunnighet, en bönsal, en ritsal och ett expeditiousrum för föreståndaren.

En om- och tillbyggnad enligt detta förslag skulle enligt en av Wikberg år 1913 uppgjord kostnadsberäkning draga en kostnad av 53,000 kronor.

Skolöverstyrelsen.

I likhet med domkapitlet i Luleå anser skolöverstyrelsen nämnda alternativ A vara det enda av de framlagda förslagen, som kan läggas till grund för anskaffande av något så när tillfredsställande lokaler för ifrågavarande seminarium.

Vad i övrigt frågan om seminariets i Haparanda lokaler beträffar gör överstyrelsen för egen del följande uttalande:

De nuvarande lokalerna måste anses vara mycket otillfredsställande. Sålunda äro lärosalarna så små, att ej flera än 18 eller högst 20 elever utan olägenhet årligen kunna intagas. Vidare saknar seminariet helt och hållet en större samlings-sal och lokaler för skolköksundervisning. Bristen på sistnämnda lokaler blir så mycket mera kännbar, då sådana lokaler ej finnas inom Haparanda stad och då undervisning i hushållsgöromål vid en kvinnlig läroanstalt av här ifrågavarande slag måste anses vara synnerligen önskvärd såväl för eleverna själva som för den omgivning, inom vilken de komma att få sin framtida verksamhet.

Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om den nuvarande seminariebyggnaden verkligen är av sådan beskaffenhet, att den lämpar sig för och är värd en så genomgripande om- och tillbyggnad, som för seminariets förseende med något så när tillfredsställande lokaler är erforderlig. Då byggnadsstyrelsen ej varit anmodad att yttra sig om det av domkapitlet i Luleå framlagda förslaget, som här skulle kunna komma i fråga, och då överstyrelsen givetvis ej har att inlåta sig på frågan från byggnadsteknisk synpunkt, är överstyrelsen ej beredd att nu taga bestämd ståndpunkt i frågan. Överstyrelsen anser sig härvid också böra erinra om den av domkapitlet i Luleå framkastade tanken, att seminariet i Haparanda i en framtid tilläventyrs lämpligen kan omändras till ett folkskoleseminarium. Frågan härom torde i viss mån bliva beroende av det resultat, vartill de sakkunniga för utredning om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län kunna komma.

Då emellertid seminariets byggnadsfråga med det snaraste måste lösas, borde enligt överstyrelsens förmenande byggnadsstyrelsen anbefallas att dels undersöka nuvarande seminariebyggnadens beskaffenhet och förutsättningarna för dess ändamåls-enliga om- och tillbyggnad, dels avgiva yttrande över bifogade, av arkitekten J. Wikberg uppgjorda om- och tillbyggnadsförslag, alternativ A, dels ock, för den händelse nybyggnad för seminariet skulle anses erforderlig, uppgöra förslag till sådan nybyggnad, varvid hänsyn torde tagas till seminariets eventuella framtida omändring till folkskoleseminarium.

Seminariets i Murjek lokaler.

För seminariets i Murjek nuvarande lokaler har skolöverstyrelsen redogjort på följande sätt:

Som förut är nämnt flyttades det i Mattisuddens by av Jockmocks socken år 1875 inrättade seminariet år 1904 till Murjeks stationssamhälle inom samma socken. Anslag till uppförande av lokaler för seminariet i Murjek beviljades av 1901 och 1902 årens riksdagar med tillsammans 46,300 kronor, varjämte Jockmocks socken för ändamålet lämnade ett bidrag av 10,000 kronor.

Seminariet är inrymt i ett tvåvåningshus av trä. Detta innehåller fyra lärosalar, en mindre gymnastiksal, som även användes som bönsal, ett lärarrum, boställsvåning för seminariets föreståndare, bestående av fyra rum och kök, en slöjdsal å vinden över bostadsrummen samt ett vindsrum för städerskan.

Dessutom finnas ett bostadshus för eleverna, innehållande 14 rum, samt en uthusbyggnad. Eleverna bo vanligen två i varje rum. De betala en hyra av 5 kronor i terminen.

Sedermera har 1906 års riksdag beviljat 20,000 kronor för uppförande av en skolköksbyggnad vid samma seminarium. Denna byggnad, som är uppförd i två våningar, innehåller huvudsakligen ett större kök med tillhörande serveringsrum och rum för diskning m. m., bostadsrum för skolköksföreståndarinnan samt en större matsal.

Samtliga till seminariet hörande byggnader synas vara i gott stånd.

Skolöverstyrelsen har funnit, att, oaktat seminariet i Murjek så nyligen erhållit sina lokaler, dessa i vissa avseenden äro mindre tillfredsställande samt att utvidgade lokaler såväl för undervisningen som för beredande av bostäder åt ytterligare ett 20-tal elever och åt seminariets lärarpersonal äro behöfliga. Någon framställning i här berörda avseende har emellertid ännu icke gjorts.

I en till domkapitlet i Luleå den 3 juli 1918 ingiven skrivelse, åtföljd av ritningar och kostnadsförslag, har däremot seminarieföreståndaren gjort framställning dels om uppförande av en uthusbyggnad, innehållande tvättstuga, bagarstuga, badstu, bad- och tvättrum, dels om att källarvåningen i skolköksbyggnaden måtte isoleras och inredas till förvaringsrum för rotfrukter och grönsaker.

Inkommen framställning.

Efter hörande av seminariets inspektor har domkapitlet med tillstyrkande överlämnat ifrågavarande framställning till överstyrelsen.

Såväl genom vad seminariets föreståndare härutinnan anfört som genom vad en av överstyrelsens ledamöter vid inspektion av seminariet i maj 1919 inhämtat, finner överstyrelsen det vara till fullo ådagalagt, att seminariet har behov av ifrågavarande ekonomibygnad och att källaren under skolköksbyggnaden bör iordningställas för förvaring av rotfrukter. Överstyrelsen erinrar om vad överstyrelsen förut anfört i fråga om seminariets avskilda läge, varav följer, att seminariets till omkring ett sjuttiootal uppgående elever och dess lärarinnor äro hänvisade att intaga sina måltider i seminariets skolkök samt att seminariet så gott som i allt måste tillgodose sina behov oberoende av den närmaste omgivningen.

Mot de av baningenjören L. Hjelm uppgjorda, bifogade ritningarna har överstyrelsen för sin del intet att erinra. Huruvida det av honom uppgjorda kostnadsförslaget kan motsvara den verkliga kostnaden är givetvis med hänsyn till rådande förhållanden på byggnadsmarknaden omöjligt för överstyrelsen att nu bedöma. I sin framställning om anslag för ändamålet har dock överstyrelsen ansett sig kunna räkna med det av Hjelm beräknade beloppet 23,500 kronor.

I samband härmed finner sig överstyrelsen böra erinra, att föreståndaren för seminariet i Murjek i skrivelse den 14 maj 1913 hos domkapitlet i Luleå gjort framställning om att domkapitlet ville hos Kungl. Maj:t göra ansökning om beviljande av ett anslag av 3,250 kronor till planering och plantering av det till seminariet hörande tomtområdet samt att denna framställning med tillhörande ritnings- och kostnadsförslag jämte i ärendet avgivna yttranden av seminariets inspektor och länsstyrelsen i Norrbottens län av domkapitlet med eget utlåtande överlämnats till Kungl. Maj:t den 29 oktober 1913. I sitt yttrande framhöll domkapitlet betydelsen för länet av en sådan trädgårdsanläggning samt betonade, hurusom en trädgårdsanläggning vid seminariet skulle bli till direkt nytta för seminariets skolkök.

Domkapitlets hemställan går ut på att Kungl. Maj:t täcktes anvisa det begärda beloppet av förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk.

I infortrat utlåtande hemställde statskontoret den 17 juni 1914, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna de nu ifrågavarande anläggningarna nyttiga och behövliga, ett extra anslag måtte för ändamålet av riksdagen äskas.

I likhet med domkapitlet i Luleå finner överstyrelsen den av seminariets föreståndare gjorda framställningen synnerligen behjärtansvärd. Såväl för ordnandet av tomten framför byggnaden som för beredande av undervisning i trädgårdsskötsel åt seminariets elever och för erhållande av grönsaker till det med seminariet förenade skolköket är ett särskilt anslag erforderligt. På grund av nu avsevärt ökade arbetskostnader torde det begärda anslaget ej räcka till planerings- och planteringsarbeten i den utsträckning, som det föreliggande förslaget avser. Då emellertid en del mindre arbeten under de gångna åren redan utförts utan särskilt anslag och då överstyrelsen efter samråd med seminariets föreståndare kommit till den uppfattningen, att vissa förenklingar i den uppgjorda planen kunna göras, synes det överstyrelsen, att det begärda anslaget med hänsyn till nu rådande förhållanden ej skulle behöva höjas till mer än 4,000 kronor. Överstyrelsen anser sig därför böra hemställa, att ett extra anslag å 4,000 kronor äskas för här ifrågavarande ändamål.

På grund av remiss har byggnadsstyrelsen den 24 februari 1920 avgivit utlåtande rörande förslagen angående uthusbyggnad m. m. samt planering och plantering av tomtområdet och därvid anfört följande:

Byggnadsstyrelsen får tillstyrka utförande av hela det av skolöverstyrelsen framställda förslaget beträffande uthusbyggnaden och isolering av källaren under skolköksbyggnaden, under förutsättning att samtliga innerväggar i uthusbyggnaden röras och putsas, samt att de smärre förändringar till byggnadens yttre, som äro angivna å en inom byggnadsstyrelsen uppgjord bifogad ritning, iakttagas.

Vad kostnaderna beträffar anser byggnadsstyrelsen, att den beräknade summan, 23,500 kronor, torde, med hänsyn till inträffade och inom den närmaste tiden väntade fördyringar, böra höjas till 25,000 kronor.

Beträffande det begärda anslaget å 4,000 kronor till ordnandet av tomten framför byggnaden m. m. har styrelsen icke något att erinra, men vill styrelsen frambålla, att, då styrelsen icke finner det handlingarna bilagda förslaget till planering vara lämpligt, ifrågavarande arbete bör verkställas efter anvisningar från styrelsen.

Till materiell, ljus och ved m. m. vid seminariet i Haparanda utgår enligt bestämmelse i kungl. brevet den 16 mars 1917 tills vidare årligen 2,300 kronor. På grund av rådande kristid har detta belopp ej varit tillräckligt, utan har Kungl. Maj:t dels i samband med beviljande av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid sagda seminarium beviljat vaktmästaren sådan löneförbättring med 350 kronor för år 1919, dels ock genom beslut den 15 april och den 12 november 1919 medgivit höjning av materiellanslaget med tillsammans 2,645 kronor 80 öre.

Jämlikt bestämmelse i kungl. brev den 13 oktober 1915 utgår tills vidare årligen till seminariets elevbibliotek 300 kronor, därav 75 kronor till arvode åt bibliotekarien.

Enligt den av Kungl. Maj:t för år 1919 fastställda staten för lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, utgår till seminariet i Murjek nedanstående belopp, nämligen

till seminarieläkare	500 kronor
» städerska	500 »
» inköp av böcker	225 »
» bibliotekariens arvode	75 »
» materiell, ljus och ved m. m.	3,000 »
» materiell för undervisning i kvinnlig slöjd	450 »
» ved och ljus för skolköket	1,200 »
» ved för elevernas bostadshus, högst	750 »

Beträffande de behövliga anslagen för nämnda ändamål yttrar skoloröverstyrelsen:

Vid den inspektion av seminarierna i Haparanda och Murjek, som en av överstyrelsens ledamöter förrättade under vårterminen 1919, framgick med all tydlighet, att nämnda seminarier ej äro tillfredsställande tillgodosedda i fråga om bibliotek, undervisningsmateriell och utrustning i övrigt. Överstyrelsen anser sig därför böra hemställa om höjning av de härför avsedda anslagen.

Vad då först seminariet i Haparanda beträffar, har arvode åt seminarie-läkaren hitintills utgått ur materiellanslaget med 300 kronor årligen. Det synes

*Erforderliga
anslag till
materiell, ljus
och bränsle.*

överstyrelsen lämpligare, att i likhet med vad som är fallet vid seminariet i Murjek läkarens arvode bestämmes i staten. För läkaren vid seminariet i Murjek utgår arvodet för år 1919 med 500 kronor, inberäknat tillfällig löneförbättring. Då läkare ej finnes i Murjek, utan seminariet är hänvisat att antaga läkare, som är bosatt i Gällivare eller Boden, synes läkararvodet i Murjek böra sättas något högre än i Haparanda. Föreståndaren för seminariet i Murjek har föreslagit 600 kronor för läkaren därstädes. Detta arvode finner överstyrelsen skäligt, och får överstyrelsen föreslå, att arvodet för läkaren vid seminariet i Haparanda bestämmes till 400 kronor.

Bibliotekariernas arvoden torde böra höjas från 75 kronor till 200 kronor. Beträffande övriga erforderliga anslag får överstyrelsen hänvisa till nedanstående förslag till utgiftsstat för seminarierna i fråga.

	Seminariet i	
	Haparanda	Murjek
Arvode till bibliotekarie	200: —	200: —
» » läkare	400: —	600: —
Avlöning till vaktmästare, utom bostad med bränsle	1,200: —	1,200: —
Undervisningsmateriell och böcker	1,000: —	1,000: —
Materiell för undervisning i kvinnlig slöjd	500: —	500: —
Uppvärmning, lyse och renhållning	3,000: —	3,000: —
Tryckningskostnader	500: —	500: —
Inventarier och underhåll	500: —	500: —
Hyra av lokaler för skolkök, gymnastik och manlig slöjd	1,000: —	—
Hyra av lokal m. m. för en klass i övningskolan	—	1,200: —
Ved och lyse för skolköket samt ved för elevernas bostadshus, högst	—	1,800: —
Summa kronor	8,300: —	10,500: —

I detta sammanhang får överstyrelsen framhålla önskvärdheten av att särskilt vid seminariet i Murjek en manlig, helst något yrkeskunnig vaktmästare må kunna anställas. Då seminariet har till sitt förfogande flera byggnader, vilka allt som oftast tarva en eller annan mycket enkel reparation, har sådant arbete hitintills fått utföras av seminariets föreståndare, eller ock har man måst anlita förhållandevis mycket dyrbar arbetskraft från annat håll. I vissa fall har sådau arbetskraft icke ens stått att få på orten.

I fråga om anslag till uppvärmning och belysning av skolköket och till uppvärmning av elevernas bostadshus utgår för år 1919 respektive 1,200 kronor och 750 kronor. Med hänsyn till den stora ekonomiska fördel för eleverna, som nämnda byggnader medföra, synas anslagen för sagda ändamål böra begränsas till högst 1,800 kronor. Vad som däröver kan erfordras torde de elever, som begagna sig av förmånen av att få äta i skolköket eller av att få bo i seminariet, böra själva betala.

Att de sammanlagda kostnaderna för seminariet i Murjek komma att ställa sig högre än för seminariet i Haparanda sammanhänger med det förra seminariets läge å en mycket avskild, särskilt dyr ort.

5. Stipendier.

Enligt bestämmelser i Kungl. Maj:ts brev den 19 april 1875, den 21 maj 1875, den 6 oktober 1899 och den 22 december 1905 utgå för närvarande stipendier åt elever vid seminarierna i Haparanda och Murjek med 200 kronor årligen för elev i första och andra klasserna samt med 250 kronor årligen för elev i tredje klassen.

För åtnjutande av dessa stipendier finnas inga särskilda villkor föreskrivna, men genom mångårig praxis ha de bestämmelser angående tjänstgöring i finnbygden eller lappmarken, som finnas angivna i kungl. brev den 4 mars 1910 angående förändrade bestämmelser i fråga om stipendier åt seminariel elever, som kunna tala finska eller lapska språket, tillämpats även beträffande statens småskoleseminarier i den mån, att från dessa läroanstalter utexaminerade elever ansetts förpliktade att efter kallelse inom ett halvt år efter elevens avgång från seminariet under minst tre år tjänstgöra såsom ordinarie, extra ordinarie eller vikarierande lärare, från seminariet i Murjek utexaminerade inom lappmark, där lapska ännu talas, och från seminariet i Haparanda utexaminerade elever i finnbygden. Därvid har likväl med hänsyn till de från Murjek utgående lärarna och lärarinnorna hänsyn icke fästats vid om de varit kunniga i lapska språket eller icke.

I samband med omorganiserande av nomadskolväsendet har Kungl. Maj:t den 21 november 1913 medgivit, att i lappmarken födda elever vid seminariet i Murjek må komma i åtnjutande av stipendier till belopp av 350 kronor årligen mot förbindelse för dem, som åtnjuta sådant stipendium, att efter avlagd avgångsexamen tjänstgöra minst tre år såsom vandrande nomadlärare.

I skrivelse den 5 december 1917 har nu domkapitlet i Luleå, efter att i ämnet hava hört, bland andra, föreståndarna för seminarierna i Haparanda och Murjek, skolråden i de finsktalande församlingarna och vissa lappmarksförsamlingar samt statens folkskolinspektörer i Luleå stift, gjort framställning angående dels stipendiernas höjande, dels ändrade villkor för stipendiernas åtnjutande. Sagda framställning rör även stipendier åt finsktalande och lapsktalande elever vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå samt villkoren för dessa stipendiernas åtnjutande, men i detta sammanhang torde domkapitlets framställning endast i vad den avser seminarierna i Haparanda och Murjek böra upptagas till prövning.

*Inkommen
framställning.*

Stipendiebeloppen.

I fråga om stipendiernas storlek yttrar domkapitlet bland annat:

I flera av de avgivna yttrandena betonas angelägenheten av stipendiernas förhöjande. Vad härom anförts fiuner domkapitlet synnerligen behjärtansvärt. Stipendierna hava efter den senare tidens stora prisförhöjningar på livsförnödenheter högst avsevärt minskats i värde och bereda icke längre erforderlig hjälp till bestridande av omkostnaderna för seminariekursen. Ytterligare bör det bemärkas, att det väl betalda industriella arbetet lockar den övernorrländska ungdomen till sig i tidiga år och sålunda framträder såsom en synnerligen stark konkurrent, när det gäller seminariernas rekrytering med lämpliga alumner. Dessutom bör man se till, att sådana kunna erhållas även och icke minst från stiftets mera avlägsna trakter, enär elever därifrån äga de bästa förutsättningarna och jämväl den bästa viljan att under längre tid verka som lärare i obygden. För dessa måste emellertid resorna till och från seminariet bliva särskilt betungande. Ävenså bör hänsyn tagas därtill, att villkoren för åtnjutande av stipendium böra i vissa avseenden väsentligt skäppas, vilket i sin ordning betingar en ökning av beloppet.

Elevstipendierna i Murjek och Haparanda synas domkapitlet böra utgå för elev i första och andra klassen med 300 kronor samt för elev i tredje klassen med 400 kronor för läsår eller respektive 150 och 200 kronor i terminen. Stipendium för utbildande av blivande nomadlärare bör förhöjas från 350 kronor till 400 kronor under de två första utbildningsåren och 500 kronor under det tredje.

I sin skrivelse den 31 december 1919 har skolöverstyrelsen yttrat sig även i detta ämne.

I likhet med domkapitlet anser överstyrelsen en höjning av stipendierna behöflig. Överstyrelsen anför härom:

Vid olika tillfällen hava såväl föreståndarna för här ifrågavarande seminarier som domkapitlet i Luleå med styrka framhållit behovet av ökade stipendiebelopp för eleverna. Även om det hitintills icke visat sig några svårigheter att få tillräckligt antal inträdessökande vid dessa seminarier, äro dock de flesta av de där intagna eleverna i så svag ekonomisk ställning, att de endast med mycket stora svårigheter kunnat draga sig fram under nu rådande dyrtid. Med hänvisning till vad överstyrelsen i berörda hänseende anført i sin framställning den 31 augusti 1919 angående höjning av stipendiebeloppen vid folkskoleseminarierna, anser sig överstyrelsen böra förorda höjning av stipendierna vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Som skäl för sådan höjning kan också anföras den omständigheten, att elevernas resor till och från seminariet i avsevärd grad fördyrats och att man vid seminariernas rekrytering med lämpliga alumner bör se till, att sådana erhållas även från stiftets mera avlägsna trakter.

Vad beträffar höjningens storlek vill överstyrelsen först erinra, att överstyrelsen i sitt ovan omnämnda förslag till höjning av stipendierna för folkskoleseminariernas elever föreslagit en höjning från i medeltal omkring 130 kronor till i medeltal 300 kronor för varje behövande elev. Då nu eleverna vid semi-

narierna i Haparande och Murjek redan år 1875 tillerkändes stipendier om 200 kronor för elev, synes en höjning till i medeltal 400 kronor om året för varje stipendieberättigad elev vara fullt motiverad.

Med hänsyn till antalet elever, som under de senare åren tilldelats stipendium, torde man kunna utgå från att vid seminariet i Haparanda 55 och vid seminariet i Murjek 65 elever bliva berättigade till stipendium. Härför skulle erfordras ett årligt anslag å 22,000 kronor till det förra och å 26,000 kronor till det senare av här ifrågakvarande seminarier. För år 1919 utbetalades till stipendier 11,850 kronor vid seminariet i Haparanda och 16,750 kronor vid seminariet i Murjek, vadan ökningen i anslaget till stipendier skulle bli 10,150 kronor för det förra och 9,250 kronor för det senare eller tillsammans 19,400 kronor.

Beträffande de villkor, som böra bestämmas för åtnjutande av ifrågakvarande stipendier, bör man i främsta rummet taga hänsyn till att seminariernas huvudsakliga uppgift är att skaffa erforderliga lärarkrafter till finnbygden och lappmarken. Enligt de till domkapitlet inkomna yttrandena i frågan synas de från seminariet i Haparanda utgångna eleverna med några få undantag hava tagit anställning i finnbygden. Dessa elever äro i regel födda i denna bygd och önska därför också vanligen anställning därstädes. Något annorlunda ställer det sig med eleverna vid seminariet i Murjek. Av de under läsåret 1919—1920 vid nämnda seminarium undervisade eleverna äro, enligt uppgift av skolöverstyrelsen, 31 födda inom lappmarksförsamling, 23 inom kustförsamling i Norrbottens län, 5 inom kustförsamling i Västerbottens län och 19 utom Luleå stift. Av de sistnämnda ha dock 6 numera sin hemort inom Luleå stift. Det har därför ofta visat sig vara förenat med svårigheter att få vissa från seminariet i Murjek utexaminerade elever att mottaga tjänstgöring inom lappmarksförsamling. Vederbörande myndigheter påyrka därför allmänt, att närmare bestämmelser i berörda hänseende böra utfärdas. I domkapitlets i Luleå föreliggande framställning i frågan finnas också i detalj utarbetade förslag till sådana bestämmelser. Enligt domkapitlets förslag skulle dessa bestämmelser i huvudsak innehålla följande:

Villkor för stipendiernas åtnjutande.

Inträdessökande till seminariet i Murjek skulle vid sin ansökning foga bevitnad förbindelse av sökanden att mot åtnjutande av stipendium vidkännas vissa närmare angivna förpliktelser på grund av stipendiet.

Stipendium skulle förplikta till tjänstgöring under minst lika lång tid, som stipendium åtnjutits, inom Luleå stifts lappmark samt, om tjänstgöring icke där påkallas, inom stiftets landsbygd i övrigt. Till övrig landsbygd skulle här icke räknas stadslikvande samhälle.

Så framt kallelse till sådan tjänstgöring icke komme stipendiat tillhanda före den 1 juli näst efter examens avläggande, skulle han äga rätt taga anställ-

ning, var han önskade, dock att han borde vara skyldig att intill den 1 november det tredje därpå följande året mottaga kallelse till tjänstgöring av ifrågasvarande art från början av den termin, som inföll näst efter kallelsens mottagande.

Vidare har domkapitlet föreslagit en del närmare föreskrifter angående viss anmälningsskyldighet för stipendiat och angående anteckning å seminariebetyget för kontroll av här berörda förhållanden.

Slutligen har domkapitlet ansett, att det borde tillkomma domkapitlet att i särskilda fall medgiva befrielse från eller uppskov med fullgörande av eller förändring i ovan angivna förpliktelse samt att med hänsyn till föreliggande omständigheter pröva, om och i vilken mån uppburna stipendiemedel skulle återbäras.

Ungefär liknande bestämmelser föreslås för seminariet i Haparanda, dock att det där i främsta rummet blir fråga om tjänstgöring i finnbygden.

Mot de av domkapitlet föreslagna bestämmelserna har skolöverstyrelsen i huvudsak intet att erinra. I likhet med domkapitlet anser även överstyrelsen, att med hänsyn till de vid stipendierna fästa villkoren stipendium i regel bör tillerkännas samtliga elever.

6. Styrelse och tillsyn.

Vad beträffar här ifrågasvarande seminariers styrelse och tillsyn anser skolöverstyrelsen, att nuvarande bestämmelser i huvudsak böra gälla. Sålunda böra seminarierna stå under inseende av skolöverstyrelsen, som bör med dem taga i huvudsak samma befattning som med statens folkskoleseminarier.

Den lokala styrelsen bör liksom hitintills, enligt överstyrelsens mening, utövas av domkapitlet i Luleå, som bör äga utse inspektör för vardera seminariet.

7. Kostnadsberäkning.

Alltifrån seminariets i *Haparanda* inrättande hava seminariets kostnader bestritts ur förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar.

Den för seminariet av Kungl. Maj:t fastställda ordinarie staten upp-tager ett sammanlagt belopp av 17,200 kronor. Därtill komma enligt vad som förut nämnts dels tillfällig löneförbättring för år 1919 med sammanlagt 11,650 kronor, dels extra anslag till materiell, ljus och ved m. m. för samma år med 2,645 kronor 80 öre. För år 1919 hava till stipendier utgått 11,850 kronor, vilka ej finnas upptagna i seminariets stat.

Nuvarande
anslag.

Kostnaderna för seminariet i *Murjek* bestridas från det under riksstatsens åttonde huvudtitel uppförda anslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål. Den av Kungl. Maj:t den 31 januari 1919 för samma år fastställda staten för sagda seminarium slutar å 39,480 kronor. Dessutom har Kungl. Maj:t den 27 november 1919 beviljat ytterligare tillfällig löneförbättring åt seminariets lärarpersonal och städerska med 2,510 kronor samt den 7 augusti 1919 beviljat 3,350 kronor för anställande av ytterligare en lärarinna i övningsskolan m. m. För år 1919 hava till stipendier utgått 16,750 kronor i stället för 14,000 kronor, som förslagsvis upptagits i staten.

Sammanlagda beloppet av de för år 1919 anvisade anslagen utgör således 91,435 kronor 80 öre, därav 43,345 kronor 80 öre för seminariet i Haparanda och 48,090 kronor för seminariet i *Murjek*.

I sin meranämnda skrivelse den 31 december 1919 har skolöverstyrelsen gjort en beräkning av de kostnader, som skulle bliva en följd av de utav överstyrelsen föreslagna förändringarna beträffande statens småskoleseminarier i Haparanda och *Murjek*.

Kostnadsberäkning för år 1921.

Överstyrelsen vill först taga i betraktande de anslagshöjningar, som erfordras för seminariernas årliga utgifter.

Vad då först beträffar läraravlöningen, kan man enligt överstyrelsens mening lämpligen gå ut ifrån att seminariernas rektorer och hälften av de övriga lärarna äro män samt återstoden kvinnor. Vidare torde man, som förut är nämnt, kunna räkna med att det vid seminariet i Haparanda erfordras omkring 30 och vid seminariet i *Murjek* omkring 15 timlärartimmar i övningsämnen. Lönestaterna skulle alltså komma att få följande utseende.

	Begynnelse- avlöning	Haparanda		Murjek	
		Antal	Summa avlöning	Antal	Summa avlöning
Rektorer	5,100	1	5,100	1	5,100
Manliga lärare	3,600	2	7,200	2	7,200
Kvinuliga »	3,000	2	6,000	2	6,000
Skolköksförestånd.	1,800	—	—	1	1,800
Timlärartimmar	95	16	1,520	9	855
»	90	14	1,260	6	540
			21,080		21,495

Dessutom erfordras anslag till ålderstillägg och till avlöning åt sjukvikarier. Till ålderstillägg utgår enligt nuvarande stater 4,500 kronor till seminariet i Haparanda och 2,400 kronor till seminariet i Murjek. Denna post torde kunna upptagas till 4,500 kronor för vartdera seminariet. För vikariers avlöning torde böra beräknas 1,500 kronor för vartdera seminariet.

För materiell, ved och ljus m. m. har överstyrelsen i det föregående beräknat för seminariet i Haparanda 8,300 kronor och för seminariet i Murjek 10,500 kronor samt för stipendier respektive 22,000 kronor och 26,000 kronor.

Sammanställas nu nämnda belopp, erhållas följande siffror.

	Haparanda	Murjek	Summa
Läroavlöningar	21,080	21,495	42,575
Ålderstillägg.....	4,500	4,500	9,000
Sjukvikarier m. m.....	1,500	1,500	3,000
Materiell, ved och ljus m. m.	8,300	10,500	18,800
Stipendier.....	22,000	26,000	48,000
Summa	57,380	63,995	121,375

Enligt den av överstyrelsen gjorda beräkningen skulle alltså de årliga kostnaderna uppgå till 121,375 kronor, vilket belopp lämpligen torde böra avrundas uppåt till 122,000 kronor.

Då motsvarande kostnader nu uppgå till omkring 91,500 kronor, skulle den verkliga kostnadsökningen bli omkring 30,500 kronor.

Härvid har ej beräknats anslag för den tillfälliga löneförbättring, som kan komma att tillerkännas lärarpersonalen.

Sådan löneförbättring torde böra utgå ur anslag på extra stat.

Utom de här ovan angivna årliga utgifterna för dessa seminarier skulle enligt överstyrelsens förslag även erfordras anslag å extra stat för år 1921 dels för diverse nybyggnader vid seminariet i Murjek 23,500 kronor, vilket belopp emellertid enligt byggnadsstyrelsens beräkningar (se sid. 29) bör höjas till 25,000 kronor, dels ock för planerings- och planeringsarbeten vid samma seminarium 4,000 kronor.

Anslagstitel.

Såsom förut är nämnt, utgår för närvarande anslag till seminariet i Haparanda ur anslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar och till seminariet i Murjek från anslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål.

Enligt skolöverstyrelsens mening torde kunna sättas i fråga, att utgifterna för omförmälda småskoleseminarier borde bestridas av ett särskilt för

statens småskoleseminarier avsett anslag. Överstyrelsen har därför i denna fråga inhämtat yttranden från länsstyrelsen i Norrbottens län och från domkapitlet i Luleå och för dessa yttranden lämnat följande redogörelse:

Domkapitlet anser en sådan anordning ur flera synpunkter hava fog för sig. En större överskådlighet och enhetlighet i fråga om kostnaderna för lärarutbildningen för de mindre folkskolorna samt för småskolorna inom stiftets lappmark och finnbygd skulle därigenom låta sig genomföras, varjämte i bokförings- och expeditionsavseende vissa lättnader skulle vinnas. Då anslaget till lappmarks ecklesiastikverk numera avser allenast den nomadiserande lappbefolkningen, lär det enligt domkapitlets mening få anses oegentligt, att seminariet i Murjek, som sedan länge upphört att utbilda lärarkrafter enbart för den lapsktalande befolkningen, fortfarande finnes uppfört å nämnda ecklesiastikverks stat. Domkapitlet erinrar dock om att, då utgifterna för seminarierna i Murjek och Haparanda ingå i särskilda stora förslagsanslag, Kungl. Maj:t haft friare händer för dessa läroanstalters tillgodoseende än som skulle bliva fallet, om riksdagen skulle bliva direkt anslagsgivande till densamma.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har förklarat sig ej hava något att erinra mot överstyrelsens förslag, att kostnaderna för seminarierna i fråga utgå från ett särskilt för statens småskoleseminarier avsett anslag.

Överstyrelsen har i denna fråga uttalat sig på följande sätt:

Skolöverstyrelsen.

I likhet med domkapitlet i Luleå finner överstyrelsen det oegentligt, att utgifterna för seminariet i Murjek bestridas ur ett anslag, som är avsett för den nomadiserande och lapsktalande befolkningen i Sverige, då endast ett litet fåtal av de vid seminariet utexaminerade lärarkrafterna kommer nämnda befolkning tillgodo.

Ehuru ej samma skäl kunna anföras för ändring i fråga om utgifternas bestridande för seminariet i Haparanda, torde det dock vara lämpligt, att anslagen till statens småskoleseminarier komma att bestämmas och utgå efter samma grunder.

Överstyrelsen anser sig därför böra hemställa, att de årliga anslagen till här ifrågavarande seminarier må utgå ur ett av riksdagen anvisat ordinarie reservationsanslag, benämnt »statens småskoleseminarier».

För undervisningens uppehållande vid seminarierna i Haparanda och Murjek har skolöverstyrelsen beräknat, att vid vardera seminariet samma antal lärare med full tjänstgöring, över vilka seminariet nu förfogar, fortfarande skulle vara där anställda, således förutom rektor 2 ämneslärare och 2 lärare för övningsskolan. Överstyrelsen har därvid utgått ifrån att rektor skulle undervisa 19 och varje ämneslärare 25 veckotimmar. Till jämförelse torde böra erinras, att rektor vid realskola har enligt gällande bestämmelser en undervisningsskyldighet av 18—20 veckotimmar och adjunkt vid sådan skola i regel 24—28 veckotimmar samt övnings-

Departementschefen.
Lärarkrafter.

skollärares vid folkskoleseminarium undervisningsskyldighet utgör i regel 22—26 veckotimmar. Vidare har överstyrelsen beräknat, att vid seminariet i Haparanda skulle 30 och vid seminariet i Murjek 15 veckotimmars undervisning komma att bestridas av timplärare, varjämte en lärarinna i hushållsgöromål, vilken på samma gång skulle tjänstgöra såsom husmoder för seminariets elever, skulle vara anställd vid seminariet i Murjek. Mot dessa överstyrelsens beräkningar har jag intet att invända.

Lärarnas anställning.

I fråga om sättet för lärarnas anställning har överstyrelsen föreslagit, att lärare med full tjänstgöring skulle tillsättas medelst fullmakt av skolöverstyrelsen. Häremot har jag intet att erinra. Däremot kan jag icke biträda överstyrelsens förslag, att jämväl rektor skulle kunna tillsättas medelst fullmakt. Under senare tid har det alltmera, och som mig synes på goda skäl, blivit praxis, att rektorsbefattningarna vid andra läroanstalter tillsättas genom förordnande på viss tid. Vad överstyrelsen anfört till stöd för sitt förslag i nu berörda avseende synes mig icke utgöra tillräckligt skäl för en avvikelse från nyssnämnda praxis.

Manliga och kvinnliga lärarkrafter.

Vad överstyrelsen föreslagit i fråga om manliga och kvinnliga lärarkrafter biträder jag.

Lärarkompetens.

Likaledes kan jag i huvudsak ansluta mig till vad överstyrelsen föreslagit beträffande lärarnas kompetens. Beträffande skolöverstyrelsens förslag, att överstyrelsen skulle bemyndigas medgiva undantag från nu gällande bestämmelse rörande rektorn vid seminariet i Murjek, att denne skall vara kunnig i lapska språket, måste jag dock ställa mig ganska tveksam. Med hänsyn till seminariets uppgift att utbilda lärarinnor icke blott för lappmarksförsamlingarnas småskolor och mindre folkskolor, av vilka många mottaga ej blott barn av bofasta lappar, utan även delvis de nomadiserande lapparnas barn, synes mig nyssnämnda bestämmelse ännu vara av behovet påkallad. Möjligt är visserligen, att de nuvarande förhållandena kunna framdeles undergå sådan förändring, att sagda bestämmelse kan finnas obehövlig. I så fall torde det emellertid bära bero på Kungl. Maj:ts att bestämma tiden, då bestämmelsen i fråga skall upphöra att äga tillämpning. Tills vidare synes mig således den fordran, att rektor vid seminariet i Murjek skall vara kunnig i lapska språket, bära upprätthållas.

Avlöning och pensionering.

För lärarpersonalen vid de av landsting och vissa städer upprättade småskoleseminarierna fastställde 1919 års riksdag minimiavlöning med belopp, som i det föregående (sid. 19) angivits. Skolöverstyrelsen har nu föreslagit beträffande seminarierna i Haparanda och Murjek, att avlönin-

gen åt ämnes- och övningsskollärare vid dessa seminarier skulle utgå med samma belopp samt att därutöver skulle för ordinarie ämnes- och övningsskollärare komma ett särskilt lönetillägg å 200 kronor, motsvarande det lönetillägg å enahanda belopp, som på grund av 1919 års riksdags beslut utgår till folkskollärare i lappmarksförsamlingarna. Rektor skulle enligt överstyrelsens förslag erhålla samma löneförmåner som nyssnämnda ämnes- och övningsskollärare samt därjämte, förutom fri bostad eller motsvarande ersättning, ett särskilt lönetillägg å 1,500 kronor. Detta lönetillägg överstiger med 500 kronor det särskilda arvode, som tillerkänts rektor vid landstingsseminarium. Vikarierande rektors arvode skulle för varje särskilt fall bestämmas av Kungl. Maj:t. Timlärare skulle erhålla samma arvode som sådan lärare vid landstingsseminarium. För skolkökslärarinnan i Murjek, som även är husmoder vid seminariet och i denna egenskap åtnjuter delvis fri kost, föreslår överstyrelsen utom fri bostad med bränsle och lyse en kontant avlöning av 1,800 kronor med tre ålderstillägg à 250 kronor och för vikarierande skolkökslärarinnan ett arvode å 2,000 kronor med avdrag av 400 kronor, för den händelse hon åtnjuter fri bostad med bränsle och lyse.

Häremot finner jag icke något att invända. För sitt förslag rörande det särskilda lönetillägget åt rektor synes mig nämligen överstyrelsen hava anfört fullgoda skäl, och vad skolkökslärarinnan beträffar är hennes husmodersbefattning av så omfattande och krävande beskaffenhet, att den föreslagna avlöningen för båda befattningarna ingalunda kan anses vara för högt tilltagen.

Vad överstyrelsen anfört och föreslagit rörande ifrågavarande lärares lönetursberäkning, villkoren för avlöningsförmånernas åtnjutande m. m., tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg samt sagda lärares pensionering biträder jag.

Av den i det föregående anförda utredningen framgår, att seminariet i Haparanda lider brist på vissa lokaler, som äro erforderliga för att seminariets verksamhet skall kunna fortgå på ändamålsenligt sätt. Rörande sättet för bristens avhjälpande hava olika förslag framkommit, avseende antingen om- och tillbyggnad av den nuvarande seminariebyggnaden eller ock uppförande av ny seminariebyggnad på en av staden erbjuden tomt. Denna fråga är visserligen av den art, att den snarast möjligt kräver sin lösning, men då den ännu icke är tillbörligen utredd, kan den icke föreläggas innevarande års riksdag.

*Seminarier-
nas utrust-
ning.*

Seminariet i Murjek är uppenbarligen i behov av utvidgade lokaler såväl för undervisningen som för elevbostäder, men även lösningen av denna fråga måste tills vidare anstå.

Däremot torde den av domkapitlet i Luleå gjorda framställningen om dels uppförande av en uthusbyggnad, innehållande tvättstuga, bagarstuga m. m., vid nämnda seminarium, dels inredning av källarvåningen till förvaringsrum för rotfrukter och grönsaker samt den av seminariets föreståndare gjorda ansöknings angående planering och plantering av seminariets tomtområde nu böra företagas till avgörande. Behovet av berörda byggnads- och inrednings- samt planerings- och planteringsarbeten synes mig vara i det föregående till fullo ådagalagt. Jag anser därför, att medel för arbetenas utförande böra äskas hos innevarande års riksdag.

Enligt de av byggnadsstyrelsen gjorda beräkningarna skulle ovan nämnda byggnads- och inredningsarbeten betinga en kostnad av 25,000 kronor. Planerings- och planteringsarbeten samt anläggning av trädgård skulle kräva en kostnad av 4,000 kronor. Båda dessa belopp torde för de angivna ändamålen böra uppföras såsom reservationsanslag på extra stat för år 1921.

Vad skolöverstyrelsen föreslagit rörande anslag till undervisningsmateriell, bränsle och lyse, inventarier, hyra, arvoden till bibliotekarie och läkare, avlöning till vaktmästare m. m. förordar jag.

Stipendier.

Såsom i det föregående omnämnts, utgå för närvarande stipendier åt elever vid seminarierna i Haparanda och Murjek med högst 200 kronor för år åt elev i första och andra klassen och med högst 250 kronor för år åt elev i tredje klassen med det undantag beträffande seminariet i Murjek, att till sådan elev i tredje klassen, som är född i lappmarken och förbinder sig att efter avgång från seminariet tjänstgöra minst tre år såsom vandrande nomadlärare, stipendiet utgår med 350 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu föreslagit, att stipendierna vid ifrågakvarande seminarier skulle beräknas till i medeltal 400 kronor för varje stipendieberättigad elev. Och då några villkor för stipendiernas åtnjutande hittills icke varit föreskrivna men det enligt vederbörande myndigheters mening vore önskvärt att genom stipendierna i någon mån tillförsäkra Luleå stifts landsbygd, i främsta rummet lappmarksförsamlingarna, behövliga lärarkrafter, har överstyrelsen föreslagit, att sådana bestämmelser skulle fästas vid stipendierna, att stipendierna skulle förplikta mottagaren till tjänstgöring under minst lika lång tid, som stipendiet åtnjutes, inom Luleå stifts lapp-

mark, eventuellt inom stiftets landsbygd i övrigt. Dylika bestämmelser finner jag vara av behovet påkallade, och med hänsyn såväl härtill som till de vägande skäl, överstyrelsen anført för stipendiernas höjande, anser jag de av överstyrelsen föreslagna stipendiebeloppen icke vara för högt tilltagna. Någon anledning att fortfarande uppehålla en skillnad i nämnda belopp för elever inom olika seminarieklaser synes mig icke föreligga.

Såväl domkapitlet som överstyrelsen hava utgått ifrån att, med hänsyn till nyssberörda villkor, stipendium skulle i regel tillerkännas samtliga elever. I betraktande av stipendiens vanliga karaktär av understöd åt dem, som äro obemedlade eller mindre bemedlade, synes mig dock riktigast, att ifrågavarande stipendier tilldelas allenast sådana elever, som därav äro i behov. Då emellertid erfarenheten givit vid handen, att eleverna vid dessa seminarier i regel äro behövande, bör anslaget till stipendier beräknas så, att det icke lägger hinder i vägen för tilldelande av stipendier åt samtliga elever.

Skolöverstyrelsens förslag angående seminariernas styrelse och tillsyn

Styrelse och tillsyn.

Under förutsättning av bifall till vad jag i det föregående förordat, skulle de årliga kostnaderna för seminarierna i Haparanda och Murjek kunna beräknas till sammanlagt 121,375 kronor, därav till läraravlönningar, inklusive ålderstillägg och ersättning till sjukvikarier m. m., 54,575 kronor, till materiell, ved och ljus m. m. 18,800 kronor och till stipendier 48,000 kronor. Summan torde lämpligen böra avrundas uppåt till 122,000 kronor. För närvarande uppgå de motsvarande kostnaderna till omkring 91,500 kronor, vadan den verkliga kostnadsökningen skulle bliva omkring 30,500 kronor. Den vid ifrågavarande seminarier anställda lärarpersonalen bör dessutom komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg enligt skolöverstyrelsens förslag.

Kostnadsberäkning.

Vidare erfordras anslag för nybyggnads- och omändringsarbeten vid seminariet i Murjek med 25,000 kronor ävensom för planerings- och planeringsarbeten vid samma seminarium med 4,000 kronor.

Såsom förut erinrats, utgå för närvarande medlen till seminarierna i Haparanda och Murjek från vederbörande förslagsanslag till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar och till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att sagda medel skulle hädanefter utgå från ett sär-

Anslagetitel.

skilt i riksstaten uppfört reservationsanslag, benämnt »Statens småskoleseminarier». Då överstyrelsen enligt min mening för detta sitt förslag anfört goda skäl, ansluter jag mig till detsamma. Under nyssnämnda rubrik skulle således böra i riksstaten uppföras ett ordinarie reservationsanslag å 122,000 kronor.

II. Inrättande av ett nytt statens småskoleseminarium i Lycksele.

1. Ärendets föregående behandling.

Främställning från Västerbottens läns landsting.

Med skrivelse den 2 november 1910 överlämnade länsstyrelsen i Västerbottens län till Kungl. Maj:t en av samma läns landsting i enlighet med beslut den 21 september 1910 gjord framställning om proposition till riksdagen angående inrättande inom Västerbottens läns lappmark av ett treklassigt seminarium för utbildande av lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor. Landstingets framställning gick ut på att det ifrågasatta seminariet skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med seminariet i Murjek samt att riksdagen för ändamålet skulle bevilja nödiga medel för uppförande av erforderliga byggnader för undervisningens bedrivande och lärarpersonalens förseende med bostadslägenheter ävensom bekostande av anstaltens framtida skötsel. Landstinget ville å sin sida för byggnadernas uppförande för en gång bidra med 30,000 kronor, varjämte Lycksele kommun erbjudit sig att kostnadsfritt för ändamålet upplåta fri tomt inom Lycksele kyrkby och lämna ett kontant bidrag om 5,000 kronor.

Landstingets framställning var åtföljd av ett av byggmästaren C. Sandström i Umeå utarbetat ritnings- och kostnadsförslag för en huvudbyggnad, inrymmande lärosalar för seminariets tre klasser och övningskola, slöjd- och gymnastiksalar jämte bostad för föreståndare och biträdande lärare, samt en ekonomibygnad med bostad för övningskolans lärarinna och en vaktmästare. Hela byggnadskostnaden beräknades uppgå till 57,000 kronor.

Myndigheternas yttranden.

På grund av särskilda remisser hava sedermera domkapitlet i Luleå efter åtskilliga vederbörandes hörande, statskontoret och överintendentens ämbetet avgivit yttranden i ärendet.

Med framhållande av den för folkundervisningen i en vidsträckt och framåtgående landsända betydelsefulla ansökningen tillstyrkte domkapitlet

i Luleå i sitt den 5 april 1911 avgivna utlåtande i huvudsak den av landstinget gjorda framställningen. Dock ifrågasatte domkapitlet, att landstinget utöver ovan angivna bidrag även måtte förpliktas att dels lämna visst årligt bidrag till elevstipendier, dels till statsverket avstå användbara inventarier och materiell i det nuvarande seminariet i Lycksele.

Statskontoret, som den 24 augusti 1911 avgav yttrande i frågan, fann sig däremot icke kunna tillstyrka den av landstinget gjorda framställningen, dels med hänsyn till att det enligt statskontorets mening av handlingarna framginge, att det för hela lappmarken avsedda seminariet i Murjek ännu fullt kunde täcka behovet av lärare vid mindre folkskolor inom denna landsända, dels med hänsyn därtill att frågan om fullständig omorganisation av folkskoleväsendet i lappmarken stode på dagordningen.

I sitt den 3 oktober 1911 avgivna yttrande framställde överintendentsämbetet åtskilliga anmärkningar mot de ritningar till seminariebyggnad, som åtföljde framställningen, varjämte överintendentsämbetet ansåg, att kostnadsförslaget var för lågt beräknat. Med hänsyn till vad statskontoret i ärendet anfört, ansåg sig överintendentsämbetet för det dåvarande icke hava anledning att verkställa omarbetning av de underställda ritnings- och kostnadsförslagen.

Därefter överlämnade Kungl. Maj:t samtliga handlingar i ärendet till domkapitlet i Luleå för att tagas i övervägande vid avgivande av infortrat utlåtande angående folkskoleväsendets ordnande i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning, och avgav sagda domkapitel sådant utlåtande den 19 maj 1915.

I detta utlåtande åberopar domkapitlet innehållet i sitt utlåtande i ämnet den 5 april 1911 samt anför dessutom, bland annat, att det i främsta rummet vore kravet på en förbättrad utbildning för lärarpersonalen vid de talrika mindre folkskolorna inom stiftet, som framkallat behovet av ett statens småskoleseminarium inom Västerbottens lappmark. Med hänsyn till vad statskontoret anfört, medgav domkapitlet, att ett fåtal av de från Murjeks seminarium utexaminerade lärarinnorna vunnit anställning inom lappmarken, men att detta torde bero på att vederbörande skolor ej begagnat sig av den dem tillkommande kallelserätten, vilket åter torde hava sin förklaring däri, att skolorädet vid sådan kallelse lätt riskerade att få någon lärarinna, som vore född och uppfödd i kustlandet och som därför på grund av svårigheten att finna sig i de för lappmarksförsamlingarnas mera avlägsna byar säregna förhållandena vid första tillfälle skulle söka sig därifrån.

Sedan folkskolöverstyrelsen genom remiss anbefallts inkomma med utlåtande angående folkskoleväsendets ordnande i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning, avgav överstyrelsen sådant utlåtande den 30 november 1916. Härvid förklarade sig dock överstyrelsen förhindrad att i detta sammanhang avgiva yttrande angående det ifrågasatta seminariet i Lycksele, enär överstyrelsen ansåg det lämpligast att upptaga ifrågavarande spörsmål i samband med frågan om småskoleseminariernas omorganisation.

På därom av skolöverstyrelsen gjord framställning hava såväl Västerbottens läns landsting som Lycksele kommunalfullmäktige under år 1919 tagit här ifrågavarande ärende under förnyad behandling.

Härvid har landstinget genom skrivelse den 30 oktober 1919 ånyo hemställt om inrättandet av ett statens småskoleseminarium inom Västerbottens lappmark samt erbjudit sig att för seminariabyggnadernas uppförande för en gång bidra med 30,000 kronor att tillhandahållas på tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, ävensom att till statsverket avstå användbara inventarier och materiell i det nuvarande seminariet i Lycksele.

Vid kommunalfullmäktiges i Lycksele sammanträde den 2 november 1919 beslöto fullmäktige enhälligt att som tomt för ifrågasatt statsseminarium med full äganderätt upplåta ett å bifogat utdrag ur »Karta för Lycksele municipalsambälle jämte omkringliggande ägor föreslagna till inkorporering, upprättad år 1916 av Knut Köhler, distriktslantmätare, genom M. L. Grandin, lantmäteriauskultant», utmärkt och i protokoll, hållet vid sammanträde med Lycksele sockens kommunalnämnd den 21 oktober 1919, närmare angivet område, omfattande en areal av 1,16 hektar. Därjämte beslöto kommunalfullmäktige att lämna ett kontant bidrag av 10,000 kronor, i ett för allt, att tillhandahållas statsverket å tid och i den ordning Kungl. Maj:t täcktes bestämma.

Vid ordinarie kyrkostämma i Lycksele den 26 oktober 1919 beslöt stämman att för en tid av högst tre år tillhandahålla ett påtänkt statsseminarium samma lokaler, som nu äro upplåtna till landstingets seminarium.

I samband med översändande av protokoll angående här nämnda beslut överlämnades också ett av byggmästaren Arvid Franklin utfärdat intyg, att förhållandena beträffande byggnadsgrunden vid den ifrågasatta tomten för uppförande av statsseminarium i Lycksele enligt hans mening voro de bästa möjliga och att man gott kunde bygga utan grundgrävningar. Som bevis härför meddelades, att den i närheten belägna kyrkan, byggd år 1799

utan några grävningar för grunden, står, utan att grunden rubbats. Därjämte intygades, att gott dricksvatten kunde erhållas genom att gräva brunn å tomten, varjämte även möjlighet till anordning av vattenledning funnes.

I skrivelse till domkapitlet i Luleå den 5 november 1917 har folkskolinspektören i Västerbottens norra inspektionsområde N. J. F. Almkvist hemställt om åtgärders vidtagande dels för anordnande av en parallellklass snarast möjligt vid seminariet i Murjek, dels för inrättande av ett nytt småskoleseminarium inom Västerbottens södra inspektionsområde.

Framställning från folkskolinspektören N. J. F. Almkvist.

Sedan domkapitlet infortrat yttranden i frågan från samtliga folkskolinspektörer i stiftet, överlämnade domkapitlet den 23 oktober 1918 till folkskolöverstyrelsen avskrift av Almkvists ovannämnda framställning jämte då inkomna yttranden från folkskolinspektörerna J. Sunneman, A. Neander och G. Bergström.

I ovanberörda framställning till domkapitlet anför Almkvist i huvudsak följande:

Bristen på examinerade lärarkrafter vid såväl folk- som småskolor vore av den omfattning, att skolväsendets utveckling därigenom i betänklig grad hämmades. Vid början av höstterminen 1917 vore antalet behövliga lärarkrafter i blott följande fyra lappmarksskoldistrikt, Malå, Stensele, Tärna och Sorsele, 30, därav 7 för folkskolor och 23 för mindre folkskolor. Sammanlagda antalet tjänster i samma skoldistrikt utgjorde samtidigt 72. Genom anställande som vikarier av dels personer, som avlagt småskollärarexamen, men vilka ej under senare år ägnat sig åt lärarkallet, dels oexaminerade unga flickor hade vederbörande skoloråd lyckats erhålla lärarkrafter till 19 av de omförmälda tjänsterna, medan däremot 11 skolor under terminen icke kunnat hållas i verksamhet.

Därest tillgång på vederbörligen examinerade lärare funnits, skulle sannolikt inom nyss nämnda fyra lappmarksskoldistrikt ytterligare 34 nya lärartjänster varit beslutade att tillsättas under år 1917 och närmast följande år. Av de sålunda ifrågasatta tjänsterna beräknade Almkvist, att 10 skulle avse folkskolor, 8 småskolor och 16 mindre folkskolor.

De anförda siffrorna vore fixerade i samråd med vederbörande skolorådsordförande och vore snarare för lågt än för högt beräknade. De omförmälda fyra skoldistrikten ägde rätt att kalla från statens seminarium i Murjek utexaminerade lärarinnor, men av skilda anledningar vore det jämförelsevis få lärarinnor, som antogo platser inom ifrågasvarande område. År 1917 utexaminerades från Murjeks seminarium 18 lärarinnor. Av skoloråden i Malå, Stensele, Tärna och Sorsele kallades nämnda år 17 lärarinnor, men endast 5 av de 8, som antagit kallelsen, inställde sig till tjänstgöring. De övriga antogo anställning inom andra skoldistrikt.

Men även inom Lycksele och de i kustlandet belägna 8 skoldistrikt, som tillhörde inspektionsområdet, vore lärarbristen oroväckande. Vid början av höstterminen 1917 var antalet platser, som icke kunde i vanlig ordning besättas, 59, därav 25 vid mindre folkskolor och 7 vid småskolor. Hade tillräckligt antal examinerade lärare funnits, skulle sannolikt ej mindre än 101 tjänster, därav 39 vid mindre folkskolor, blivit inrättade.

Den av Västerbottens läns landsting beslutade åtgärden att anordna en parallellklass vid landstingets småskoleseminarium i Skellefteå kunde ingalunda anses vara tillfyllest. Ty även om antalet vid de i Västerbotten inrättade småskoleseminarierna i Skellefteå och Lycksele utexaminerade lärarinnorna komme att uppgå till 75 om året, skulle detta antal för Västerbottens norra inspektionsområde icke vara tillräckligt med den omsättning på lärarinnor, som vore rådande.

Som åtgärder mot de anförda missförhållandena förordar Almqvist, dels att en parallellklass inrättas vid Murjeks seminarium för fyllande av behovet av lärarinnor inom lappmarksdistrikten, dels att ett nytt seminarium inrättas inom Västerbottens södra inspektionsområde.

I de till domkapitlet i Luleå inkomna yttrandena i frågan från stiftets övriga inspektörer belyses och konstateras ytterligare lärarbristen på den mindre folkskolans och småskolans område. Folkskolinspektörerna Sunneman och Neander uttala sig för seminariets i Murjek utvidgning till dubbelseminarium. Samtliga inspektörer från Norrbottens län framhålla dessutom behovet av ytterligare ett landstingsseminarium inom länet.

Domkapitlet delar inspektörernas uppfattning i frågan och hänvisar till nödvändigheten för staten att så snart som möjligt träffa anstalter även för norra lappmarkens förseende med lärarkrafter för den mindre folkskolan och småskolan. Härvid anser domkapitlet, att den ifrågasatta utvidgningen av Murjeksseminariet synes böra i främsta rummet påtänkas och göras till föremål för undersökning. Som alternativ tänker sig domkapitlet en utvidgning av seminariet i Haparanda.

2. Allmänna synpunkter angående lärarbehovet i de norra länen.

Såväl de i det föregående omnämnda framställningarna som de däröver avgivna yttrandena ge tydligt vid handen, att skolväsendet inom övre Norrland på grund av den därstädes rådande lärarbristen icke är ordnat på ett tillfredsställande sätt. I sin skrivelse den 31 december 1919 lämnar skolöverstyrelsen följande redogörelse för de nuvarande förhållanden i berörda avseende:

Innan överstyrelsen går närmare in på frågan om vilka åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för att råda bot på dessa missförhållanden, skall överstyrelsen i korthet yttra sig om den allmänna anordningen av skolväsendet inom de trakter, varom här närmast är fråga.

Enligt gällande bestämmelser skall den allmänna barnundervisningen i riket meddelas i folkskolan, som skall innefatta såväl småskola som egentlig folkskola. Där barnantalet är litet, må dock jämväl den grundläggande undervisningen meddelas i den egentliga folkskolan. Undervisningen i den egentliga folkskolan bestrides som bekant i regel av lärare, som avlagt folkskolläraryxamen.

På grund av de i vissa trakter av vårt land rådande säregna lokala förhållandena få de nu nämnda skolformerna, där omständigheterna det föranleda, utbytas mot mindre folkskolor, i vilka undervisningen på såväl småskole- som folkskolestadiet helt och hållet bestrides av lärare med småskollärarytbildning. Den mindre folkskolan är att betrakta som en undantagsform och får förekomma endast där skolområde har så avskilt läge och så litet barnantal, att för dithörande barn folkskola ej skäligen kan upprättas.

Mindre folkskolor förekomma helt naturligt blott på landsbygden. År 1908 var antalet sådana skolor i hela riket 2,306, år 1913 2,547 och år 1918 2,744. Under ifrågavarande 10-årsperiod har antalet sådana skolor minskats inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Värmlands län. Inom de övriga länen har antalet sådana skolor ökats. Ökningen har varit helt obetydlig i de sydligare länen utom i Jönköpings län, där antalet sådana skolor under åren 1908—1918 ökats från 50 till 95. Största ökningen förekommer i Kopparbergs län från 83 till 132, i Jämtlands län från 100 till 189, i Västerbottens län från 385 till 451 och i Norrbottens län från 327 till 421.

Under år 1908 undervisades 76,923 barn i mindre folkskolor och under år 1918 67,682 barn. Att antalet sådana skolor ökats men antalet där undervisade barn samtidigt minskats beror i huvudsak på att ett flertal dylika skolor omändrats från flyttande till fasta. Sistnämnda år tillhörde i Västerbottens län 12,915 barn och i Norrbottens län 9,324 barn eller resp. 52,9 % och 37, 3 % av de nämnda länen skolpliktiga barn mindre folkskolan.

Att den mindre folkskolan har sin största utbredning inom de två nordligaste länen är helt naturligt. En stor del av befolkningen inom dessa län bor i från varandra avlägsna små byar eller i enstaka lägenheter. Men även om denna skolform på grund härav kan anses motiverad i mycket stor utsträckning inom dessa län, kan det ej förnekas, att den mindre folkskolan därstädes fått vida större utbredning, än de lokala förhållandena föranleda. Inom Västerbottens län är det i medeltal 28 barn och i Norrbottens län 22 barn i varje mindre folkskola. Motsvarande siffra för hela riket är 25. Detta tyder alldeles bestämt på att ett stort antal av de mindre folkskolorna med hänsyn till antalet där undervisade barn borde förändras till folkskolor med eller utan underlag av särskild småskola. Den utan jämförelse förnämsta orsaken till att så ej sker, är den rådande bristen på lärare med folkskollärarytbildning. Att denna brist under de senare åren medfört svåra olägenheter och att den utan tvivel för lång tid framåt kommer att lägga hinder i vägen för skolväsendets utveckling är en så allmänt känd sak, att överstyrelsen icke anser sig här behöva gå närmare in på denna fråga.

Även om en stor del av de skoldistrikt, som nu hava mindre folkskolor med

större barnantal, ville förvandla dessa till folkskolor, skulle det visa sig omöjligt att kunna anskaffa lärare. Helt naturligt komma härvid de mera avlägset belägna skoldistrikten och särskilt de norrländska länen i en mycket ogynnsam ställning. Dessa få i oproportionerligt stor utsträckning anlita lärarkrafter med blott småskolläraryt utbildning. För att närmare belysa detta meddelas här några uppgifter från en del län om hithörande förhållanden under år 1918.

Län	Invånare	Antal lärare				Landstingsseminarier höstterminen 1918.	
		i folkskola	i mindre folkskola	i småskola	Summa av kol. 4 o. 5	Klassavdelningar	Elever
L	2	3	4	5	6	7	8
Norrbottens län	177,285	378	424	293	717	2	49
Västerbottens »	175,031	282	451	186	637	5	115
Jämtlands »	128,209	211	189	229	418	2	52
Västernorrlands »	262,005	485	264	344	608	2	42
Gävleborgs »	263,989	532	228	402	630	2	45
Kopparbergs »	248,019	591	132	515	647	2	39
Västmanlands »	165,238	358	41	288	329	2	48
Skaraborgs »	242,081	438	19	384	403	—	—
Hallands »	147,762	313	65	251	316	2	60
Uppsala »	133,506	274	29	203	232	1	20
Södermanlands »	187,891	420	22	314	336	1	18
Hela riket »	5,779,207	11,889	2,735	9,001	11,758	35	855

Anm. Siffrorna i kol. 3 angiva hela antalet lärare i egentliga folkskolor; vikarier, extra ordinarie lärare och biträdande lärare äro alltså medräknade.

Överstyrelsen yttrar vidare i fråga om nödvändigheten att för de mindre folkskolorna och småskolorna i Västerbottens län anskaffa flera lärarkrafter:

Av den här anförda tabellen framgår det med all tydlighet, att Västerbottens län är synnerligen vanlottat i det avseendet, att länet har ett jämförelsevis mycket ringa antal lärare i egentliga folkskolor. Undervisningen i länets skolor bestrides till stor del av lärarkrafter med småskolläraryt utbildning. Av helt naturliga skäl äger detta i all synnerhet rum inom länets lappmarksförsamlingar. Inom dessa funnos år 1918 48 egentliga folkskolor med 1,776 barn, 154 mindre folkskolor med 4,780 barn och 26 småskolor med 563 barn.

Då det såväl enligt hittills gällande bestämmelser som enligt den vid 1919 års lagtima riksdag beslutade omorganisationen av småskoleseminarierna tillkommer landstingen att i huvudsak sörja för utbildningen av lärarkrafter för mindre folkskolan och småskolan, är det tydligt, att de län, som på grund av rådande omständigheter hava ett jämförelsevis stort antal mindre folkskolor, i berörda avse-

ende bliva synnerligen betungande. I Västerbottens län funnos år 1918 451 mindre folkskolor. Av dessa skolors lärare voro endast några tiotal utbildade vid statens seminarium i Murjek. De övriga hade fått sin utbildning vid något av de av länets landsting inrättade småskoleseminarierna. Samtidigt hade landstinget att ombesörja utbildningen för de vid småskolorna i länet anställda lärarna, vilka år 1918 utgjorde 186. En blick på den nyss anförda tabellen visar också, att nämnda län har måst anordna ej mindre än 5 klassavdelningar vid sina småskoleseminarier. Och ändock är det inom länet brist på lärarkrafter. Norrbottens län är härvid betydligt gynnsammare ställt, enär staten där inrättat två småskoleseminarier, vid vilka det utexamineras omkring 40 lärarinnor årligen.

Vad beträffar arten av utbildningen av lärarkrafter för mindre folkskolan, erkännes det allmänt, att den vid seminarierna i Haparanda och Murjek meddelade utbildningen i stort sett kan anses tillfredsställande. Även om en stor del av dessa seminariers elever före inträdet vid seminariet ej fått annan skolundervisning än i mindre folkskola, har detta dock uppvägts dels därav att antalet inträdessökande varit så stort, att lämpligt urval kunnat äga rum, dels därav att seminariekursen är treårig.

Vid landstingsseminarierna är däremot kursen blott tvåårig. Det ligger därför i öppen dag, att den utbildning, som meddelas särskilt vid sådana seminarier, vilkas elever till stor del ej hava andra förkunskaper än som meddelas i en mindre folkskola, ej kan vara tillfredsställande för blivande lärare vid mindre folkskolor. Här berörda förhållanden voro närmare belysta i den utredning, som föregick 1919 års lagtima riksdags beslut angående anslag till skolväsendet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning. Av de under höstterminen 1919 vid seminariet i Skellefteå undervisade 65 eleverna hade 21 ej besökt annan skola än mindre folkskola. Motsvarande siffror för seminariet i Lycksele voro 45 och 20.

Överstyrelsen vill här ytterligare betona, att det på grund av rådande brist på lärarkrafter med folkskollärarytbildning kommer att bli omöjligt att inom en snar framtid minska antalet mindre folkskolor i någon avsevärd grad. Av helt naturliga skäl gäller detta i synnerhet om de nordliga länen och alldeles särskilt om deras mera avlägset belägna skoldistrikt.

I detta sammanhang vill överstyrelsen slutligen framhålla även den omständigheten, att de norrländska länen på grund av mindre folktäthet ha behov av ett jämförelsevis större antal lärare än de mera tätt bebyggda länen. År 1918 fanns det i hela riket 40,7 lärare på 10,000 invånare. I Norrbottens län var det samma år 61,5 och i Västerbottens län 52,2 lärare på 10,000 invånare.

3. Förslag om inrättandet av ett statens småskoleseminarium i Lycksele.

När det sedan gäller sättet för anskaffande av behövliga lärarkrafter för Västerbottens läns lappmarksförsamlingar, yttrar skolöverstyrelsen sig först om de framkomna förslagen att utvidga seminariet i Murjek eller seminariet i Haparanda till dubbelseminarier och anför härom:

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 1 saml. 323 häft. (Nr 381.)

På grund av den utredning, som överstyrelsen i det föregående lämnat, finner överstyrelsen synnerligen goda skäl tala för att staten vidtager särskilda åtgärder för ett bättre tillgodoseende av behovet av lärarkrafter för den mindre folkskolan och småskolan särskilt inom Västerbottens lappmarksförsamlingar. Enligt ett av folkskolinspektören Almkvist till domkapitlet i Luleå framställt förslag, skulle därför en utvidgning av seminariet i Murjek till dubbelseminarium kunna sättas i fråga. En sådan anordning finner dock överstyrelsen mindre tillfredsställande. Som överstyrelsen förut i sitt förslag till omorganisation av statens småskoleseminarier anfört, finner nämligen överstyrelsen, att det till och med kan sättas i fråga, om Murjek med sitt avskilda läge och sin ringa tillgång på bostäder och livsförnödenheter kan anses vara en lämplig förläggningsort för ett seminarium. Att dit förlägga ett dubbelseminarium kan överstyrelsen icke tillråda. Genom en sådan anordning skulle också Norrbottens län bli alltför gynnat i jämförelse med Västerbottens län. År 1918 funnos inom Norrbottens läns lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning 89 mindre folkskolor och 16 småskolor med tillsammans 2,044 undervisade barn i dessa skolor; inom Västerbottens läns lappmarksförsamlingar funnos samma år 154 mindre folkskolor och 26 småskolor med tillsammans 5,343 undervisade barn.

Om seminariet i Murjek utvidgades till dubbelseminarium, skulle det utan tvivel allt fortfarande huvudsakligen få sina elever från Norrbottens län, vilket ej vore till förmån för rekryteringen av lärarkrafter inom Västerbottens läns lappmarksförsamlingar. Av de vid nämnda seminarium under höstterminen 1919 intagna 78 eleverna voro 25 födda inom Norrbottens lappmark, 6 inom Västerbottens lappmark och återstoden i kustlandet.

Ej heller finner överstyrelsen, att en utvidgning av seminariet i Haparanda för här ifrågakvarande ändamål skulle vara lämplig eller tillfyllestgörande.

Därefter uttalar överstyrelsen såsom sin mening, att en tillfredsställande lösning av spørsmålet synes kunna vinnas endast därigenom, att ett statens småskoleseminarium med uppgift att utbilda lärarinnor för mindre folkskolor och småskolor inom Västerbottens län och särskilt dess lappmarksförsamlingar inrättas i sagda län. Överstyrelsen betonar härvid särskilt, att ett sådant seminarium i främsta rummet bör rekryteras från nämnda församlingar och att det därför med hänsyn till elevernas ringa förkunskaper bör vara treårigt, samt att det med hänsyn till det stora antalet mindre folkskolor inom Västerbottens län torde vara obilligt att begära, att länet ensamt skall bekosta lärarutbildningen för dessa skolor.

Beträffande detta seminariums förläggning, lokaler och organisation anför överstyrelsen:

Den lämpligaste platsen för ett sådant seminarium finner överstyrelsen vara Lycksele kyrkby. I enlighet med vad överstyrelsen nyss anfört, bör nämligen seminariet vara så beläget, att det huvudsakligen kommer att rekryteras av elever, som äro födda inom Västerbottens läns inre delar. Då landstinget haft

seminarium där förlagt sedan år 1893 och då denna ort sedan gammalt varit och allt fortfarande kan anses vara en medelpunkt för Västerbottens lappmark, synas goda skäl tala för att det ifrågasatta seminariet förläggas dit. Inom Lycksele municipalsamhälle, som räknar något över 1,000 invånare, finnas läkare, apotek, postkontor, telegraf, badhus, bokhandel, bankkontor och ett flertal butiker av olika slag. Järnväg mellan Lycksele och Hällnäs station å norra stambanan beräknas vara färdig år 1924. Tillgång till elektrisk belysning finnes. Där som på andra orter är dock tillgången på bostäder för närvarande knapp.

Som i det föregående är nämnt, har Lycksele kommun erbjudit fri tomt och ett kontant bidrag å 10,000 kronor, om ett statens seminarium förläggas dit. Mot den av kommunen genom beslut den 2 november 1919 erbjudna tomten har överstyrelsen intet att erinra, även om det synes överstyrelsen, att arealen 1,16 hektar är väl knappt tilltagen.

Däremot anser sig överstyrelsen ej kunna förorda, att de av landstinget ingivna och av byggmästaren C. Sandström i juni 1910 uppgjorda ritningarna läggas till grund för den ifrågasatta seminariebyggnaden, enär de i flera avseenden ej fylla nutida anspråk och lokaler för skolköksundervisning helt och hållet saknas.

Som nödvändiga lokaler för ett seminarium av här ifrågasatt art torde kunna uppställas följande: fem lärosalar, ett special- och ett reservrum, en gymnastiksal, ett skolkök med tillhörande matsal, ett lärar- och ett biblioteksrum, nödiga material- och kapprum samt bostäder för seminariets rektor och vaktmästare. Som samlingsal kan antingen gymnastiksalen användas, eller ock kan sådan anordning vidtagas, att två större klassrum genom dubbla skjutdörrar sättas i förbindelse med varandra. Dessutom erfordras nödiga uthusbyggnader. Därjämte torde det vara önskvärt, att ytterligare ett specialrum och anordning för bad finnas, att skolkökslokalerna göras så rymliga, att en större del av seminariets elever kunna beredas tillfälle att där intaga sina måltider samt att bostadsrum för åtminstone några av de övriga lärarna och för ett tjugotal elever beredas genom uppförande av en elevbostad.

Ritningar och kostnadsförslag till här ifrågasatta byggnader torde böra upprättas av byggnadsstyrelsen i samråd med skolöverstyrelsen. Möjligen kan något av de förslag till ritning för skolbyggnader, som genom skolbyggnads-sakkunnigas försorg upprättats, läggas till grund för seminariebyggnaden.

I fråga om seminariets organisation anser överstyrelsen, att det bör organiseras på samma sätt som seminariet i Murjek. Det bör alltså hava tre klasser samt en övningsskola, bestående av en småskol- och en folkskolavdelning.

Det synes överstyrelsen synnerligen önskvärt, att seminariet må kunna börja sin verksamhet redan höstterminen 1920. De första eleverna skulle då utexamineras vid slutet av vårterminen 1923.

Som förut är nämnt, har Lycksele socken utfäst sig att för en tid av högst tre år tillhandahålla de lokaler, som nu äro upplåtna till landstingets seminarium. Då emellertid dessa lokaler ej kunna vara tillfyllest för mera än två klasser, torde arbetet med de nya byggnaderna böra igångsättas i så god tid, att det ifrågasatta seminariet med säkerhet kunde räkna med att få taga de nya lokalerna i besittning senast vid början av höstterminen 1922.

Slutligen betonar överstyrelsen, att, ehuru det nu framlagda förslaget om inrättande av ett statens seminarium i Lycksele visserligen ej kommer att medföra någon större ökning i antalet utbildade lärarkrafter, det i alla fall torde komma att tillföra skolväsendet avsevärda fördelar. Härvid framhåller överstyrelsen, dels att ett treklassigt statsseminarium kan utbilda bättre kvalificerade lärarkrafter än ett landstingsseminarium, dels att ett sådant seminarium skulle kunna utbilda 25 à 30 elever årligen, under det att seminariet i Lycksele utbildar blott omkring 20, dels ock att länets landsting skulle kunna koncentrera sitt intresse på seminariet i Skellefteå, som är avsett att utvidgas till dubbelseminarium.

4. Kostnadsberäkning.

Beträffande de kostnader, som inrättandet av det sålunda föreslagna seminariet skulle betinga, yttrar överstyrelsen:

Vad först angår kostnaderna för undervisningens uppehållande under höstterminen 1920 och under år 1921, finner överstyrelsen dem böra beräknas efter följande grunder.

I likhet med vad som i motsvarande fall förut ägt rum, torde seminariets lärare ej genast böra uppföras å ordinarie stat. Då det emellertid är av synnerligen stor betydelse, att seminariet från början må kunna erhålla väl kvalificerade lärarkrafter, synes det överstyrelsen, att de tillförordnade lärarnas arvoden ej böra bliva allt för knappt tillmätta. De böra enligt överstyrelsens mening utgå med något lägre belopp, än överstyrelsen föreslagit för rektor och lärare vid seminarierna i Haparanda och Murjek i lägsta lönedragen eller för manlig rektor med 4,800 kronor, för kvinnlig rektor med 4,200 kronor, för manlig lärare med 3,300 kronor, för kvinnlig lärare med 2,700 kronor och för timlärare i övningsämne med 90 kronor för veckotimme. Dessutom torde hyresersättning böra tillerkännas rektor med 800 kronor för år räknat samt särskilt lönetillägg å 200 kronor utgå till rektor och lärare med full tjänstgöring.

Under läsåret 1920—1921 kan undervisningen uppehållas av rektor och timlärare. För därpå följande läsår erfordras dessutom två extra ordinarie lärarinnor. En avdelning av övningskolan torde böra upprättas vid början av höstterminen 1921.

Behovet av lärarkrafter kan beräknas omfatta följande antal lärartimmar:

	Lsåret 1920—1921	Höstterminen 1921
i läsåmen	20	42
i övningsämen	14	26
för ledning av undervisningsövningar och undervisning i övningskolan	—	28

Om man räknat med manlig rektor, torde de övriga lärarna med full tjänstgöring böra vara kvinnor.

Arvodena för de sålunda behövliga lärarkrafterna kunna beräknas till följande belopp:

	Hösttermi- nen 1920	Vårtermi- nen 1921	Hösttermi- nen 1921	Summa för år 1921
Arvode och hyresersättning åt en till- förordnad rektor	2,900	2,900	2,900	5,800
Arvode åt två extra ordinarie lära- rinnor	—	—	2,900	2,900
Timlärare i övningsämnen	630	630	1,170	1,800
	<hr/>			
	Summa 3,530	3,530	6,970	10,500

Här ifrågavarande lärare torde dessutom böra komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg efter samma grunder, som kunna varda fastställda för lärarpersonalen vid seminarierna i Haparanda och Murjek.

Om man under första tiden räknar med 20 elever i varje klass, d. v. s. det antal, som lämpligen kan rymmas i de åt det ifrågasatta seminariet upplåtta lokalerna, erfordras till elevstipendier enligt samma beräkningsgrund som för seminariet i Murjek för höstterminen 1920 4,000 kronor, för vårterminen 1921 4,000 kronor samt för höstterminen 1921 8,000 kronor.

För övrigt torde anslag erfordras till läkararvode, uppvärmning, belysning och renhållning m. m., undervisnings- och förbrukningsmateriell, tryck, annonser och oförutsedda utgifter. Till täckande av här nämnda utgifter bör man enligt överstyrelsens mening beräkna 1,320 kronor för år 1920 och 2,500 kronor för år 1921.

De sammanlagda kostnaderna för seminariets uppehållande skulle alltså bliva 8,850 kronor för år 1920 och 25,000 kronor för år 1921.

Även om det knappast torde kunna förväntas, att ritningar och kostnadsförslag till nya byggnader för det ifrågasatta seminariet skola kunna bliva färdiga i så god tid, att byggnadsfrågan skall kunna föreläggas 1920 års riksdag, synes det dock överstyrelsen synnerligen önskvärt, att ett belopp av 100,000 kronor redan vid 1920 års riksdag reserveras för ändamålet att utgå å extra stat under år 1921.

Såsom av det föregående framgår, har Västerbottens läns landsting redan år 1910 gjort framställning om inrättande inom länets lappmark av ett statens småskoleseminarium av samma slag som seminariet i Murjek och erbjudit sig att för uppförande av byggnader för detsamma bidra med ett belopp av 30,000 kronor samt att landstinget år 1919 förnyat sagda framställning och erbjudande.

För sådant seminarium erbjudit sig Lycksele kommun år 1910 att upplåta fri tomt samt att lämna ett kontant bidrag av 5,000 kronor. Sistnämnda bidrag har kommunen sedermera år 1919 höjt till 10,000 kronor, varjämte kommunen även erbjudit sig att för en tid av högst tre år tillhandahålla seminariet lokaler.

Departement-
schefen.

De i ärendet hörda myndigheterna hava vitsordat behovet av ett dylikt seminarium och därvid särskilt framhållit nödvändigheten av att anskaffa tillräckligt antal lärarkrafter för det synnerligen stora antal mindre folkskolor, som äro till finnandes i Västerbottens län. Jag hänvisar här till folkskolinspektören Almkvists i det föregående (sid. 45—46) lämnade uppgifter, enligt vilka det visat sig ytterligt svårt, i flera fall omöjligt, att anskaffa lärare för de mindre folkskolorna, samt till den av skolöverstyrelsen lämnade utredningen i ämnet. Av denna utredning framgår, att intet län inom riket har så stort antal mindre folkskolor som Västerbottens län.

Nu är det visserligen onekligt, att den mindre folkskolan, där undervisningen även för folkskolestadiets lärjungar i regel uppehålls av en småskollärlarinna, är en föga tillfredsställande skolform. De mindre folkskolorna böra därför, i den mån så kan ske, snarast möjligt ersättas av skolor, som skötas av examinerade folkskollärare eller folkskollärlarinnor. På grund av den mycket stora brist på sistnämnda slag av lärare och lärarinnor, som nu råder, är det emellertid otänkbart att ännu på många år nå nyssberörda mål, då det säkerligen kommer att dröja mycket länge, innan omförmälda lärarbrist blir undanröjd. Till följd härav måste man ännu under lång tid lita till de mindre folkskolorna. Detta gäller framför allt lappmarkerna med deras stora vidder och glesa befolkning och av dessa trakter isynnerhet Västerbottens län, där den mindre folkskolan, såsom förut nämnts, har sin största utbredning. Det kan över huvud med allt skäl ifrågasättas, om i dessa trakter den mindre folkskolan någonsin skall kunna helt ersättas av egentliga folkskolor. Under sådana omständigheter synes det mig ofrånkomligt, att åtgärder vidtagas, varigenom lappmarksförsamlingarna i nämnda län kunna bättre än hittills bliva tillgodosedda med lärarkrafter, utbildade med särskild hänsyn till tjänstgöring i mindre folkskolor.

Beträffande Norrbottens län hava erfarenheterna från seminarierna i Haparanda och Murjek ådagalagt, att en sådan utbildning icke kan vinnas, med mindre än att seminariekursen är treårig, detta huvudsakligen därför att eleverna vid dessa seminarier i allmänhet icke besitta andra förkunskaper än dem, som de inhämtat i de mindre folkskolorna. Då nu de mindre folkskolorna, såsom förut nämnts, hava ännu större utbredning i Västerbottens län, måste man givetvis i ännu högre grad räkna med att elever, som komma från detta län, hava allenast den utbildning, som vinnas i mindre folkskola, vadan ett treårigt seminarium har minst samma fog för sig i detta som i Norrbottens län. Ett sådant seminarium i Väs-

terbotten är dessutom så mycket mera av behovet påkallat, som det visat sig, att endast ett obetydligt antal av de från Murjekseminariet utgående lärarinnorna taga anställning vid skolor i sistberörda län.

Nu kan det ju tyckas, att länets landsting borde sörja för utbildandet av lärarkrafter, som äro behöfliga icke blott för småskolorna utan även för de mindre folkskolorna inom länet. Häremot torde emellertid böra erinras, att landstinget ingalunda visat sig ovilligt att fullgöra sina skyldigheter i detta avseende utan tvärtom ådagalagt en erkännansvärd strävan att härutinnan göra sitt bästa. Under det andra landsting upprättat endast ett småskoleseminarium och somliga intet alls, uppehåller Västerbottens läns landsting sedan lång tid tillbaka två sådana seminarier: ett i Skellefteå, upprättat år 1878, och ett i Lycksele, upprättat år 1893; vid det förstnämnda har inrättats en parallellavdelning, vilken anordning, enligt vad skolöverstyrelsen upplyst, torde vara början till seminariets utvidgning till dubbelseminarium. Det torde knappast med fog kunna begäras, att landstinget skall själv göra mera för utbildningen av lärarinnor för småskolor och mindre folkskolor, då det på grund av de redan vidtagna åtgärderna är betydligt mera betungat än något annat landsting i riket. Här synes mig därför föreligga ett fall, då det med allt skäl kan förväntas, att staten skall komma vederbörande till hjälp.

Angående det sätt, på vilket staten bör biträda i berörda avseende, hava olika meningar kommit till uttryck. Å ena sidan har ansetts, att seminariet i Murjek eller ock seminariet i Haparanda skulle utvidgas till dubbelseminarium, å andra sidan att ett nytt seminarium borde upprättas i Lycksele.

Vid valet mellan dessa båda alternativ synes mig huvudsynpunkten vara den, att seminariutbildningen anordnas på sådant sätt, att seminariet kan förväntas draga till sig framför allt sådana inträdessökande, som äro födda och uppfödda inom Västerbottens län, huvudsakligen i dess lappmarker, och som på den grund kunna tänkas vilja återvända till hembygden och stanna där såsom lärarinnor. Största utsikten att erhålla sådana inträdessökande förefinnes obestriddigen, om seminariet är förlagt till Västerbottens län. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag det därför alldeles utdslutet att för tillgodoseende av lärarbehovet i Västerbottens län tänka på en förvandling av seminariet i Murjek eller i Haparanda till dubbelseminarium. Enda riktiga sättet för frågans lösning är enligt min mening upprättande av ett nytt seminarium i Västerbottens län. Med hänsyn till det av Lycksele kommun gjorda erbjudandet torde detta seminarium böra förläggas till Lycksele kyrkby, som ju även från andra synpunkter måste anses såsom en lämplig ort för ett seminarium.

För sagda seminarium har skolöverstyrelsen föreslagit samma organisation som för seminariet i Murjek. Detta förslag biträder jag.

För anskaffande av lokaler åt seminariet kräves tydligen nybyggnad, och landstinget har, såsom förut nämnts, låtit upprätta ritningar för sådan byggnad. I likhet med skolöverstyrelsen finner jag emellertid dessa ritningar vara otillfredsställande, varför nya sådana måste upprättas, innan frågan om berörda nybyggnad kan föreläggas riksdagen.

För den händelse staten upprättar ett seminarium i Lycksele, som särskilt kommer att vara avsett för länets lappmarks församlingar (vilka år 1918 har 154 mindre folkskolor) torde lärarproduktionen för de mindre folkskolorna i nämnda församlingar kunna anses vara tillgodosedd, vadan det nuvarande landstingsseminariet i Lycksele uppenbarligen bleve obehövt för lappmarkens vidkommande och tydligen komme att upphöra. Detta innebär dock icke, att landstinget därigenom blir befriat från sina förpliktelser med avseende på lärarinneutbildningen. Men landstinget blir därigenom oförhindrat att koncentrera sin verksamhet på utbildning av lärarinnor för den övriga delen av länet, och det måste givetvis förutsättas, att landstinget antingen genom förändring av seminariet i Skellefteå till dubbelseminarium eller på annat sätt tillgodoser denna utbildning. I detta sammanhang torde böra omförmälas, att landstinget för sitt seminarium i Lycksele, icke äger egna lokaler, utan att sådana äro av Lycksele församling upplåtna för landstingets räkning.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att det nya seminariet skulle taga sin början med höstterminen 1920, och med denna utgångspunkt beräknat kostnaderna för seminariet för åren 1920 och 1921, varvid arvoden åt lärarpersonalen, som tills vidare icke skulle uppföras på ordinarie stat, upptagits med i det närmaste samma belopp som motsvarande avlöningar åt lärarpersonalen vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Elevstipendierna hava beräknats efter samma grunder som beträffande seminariet i Murjek. Sammanlagda kostnaderna skulle enligt sagda beräkning uppgå till 8,850 kronor för höstterminen 1920 och 25,000 kronor för år 1921. Mot beräkningen har jag intet att invända, men jag anser, att seminariet icke bör taga sin början förrän med höstterminen 1921, varav följer, att kostnaderna för detta år kunna stanna vid det belopp, som överstyrelsen beräknat för höstterminen 1920, eller vid 8,850 kronor. Detta belopp torde böra uppföras såsom reservationsanslag på extra stat för år 1921. Under sådana omständigheter blir givetvis det förut omförmälda i propositionen nr 2 angående 1920 års tilläggsstat under åttonde huvudtiteln, punkten 49, reserverade anslaget å 4,000 kronor icke behövt.

Överstyrelsen har vidare föreslagit, att, ehuru ritningar och kostnadsförslag för nybyggnaden ännu icke föreligga i färdigt skick, ett belopp av 100,000 kronor skulle för ändamålet reserveras på extra stat för år 1921. Detta förslag kan jag icke förorda.

III. Statens övertagande av J. Wockatz småskoleseminarium i Hagaström.

1. Ärendets föregående behandling.

I skrivelse den 26 april 1919 har seminarieföreståndaren J. Wockatz, Hagaström, anhållit att få till svenska staten såsom gåva överlämna det av honom grundade och hittills ledda seminariet i Hagaström, omfattande skolhusbyggnad, föreståndarbostad, uthusbyggnader och skolträdgård m. m. jämte tillhörande inventarier och undervisningsmateriell, allt beläget på fri tomt om 3,045 hektar; och har han därvid förklarat sig förvänta, *dels* att seminariet fortfarande må få arbeta för att i främsta rummet utbilda lärarinnor för de mindre folkskolorna och biträdande lärarinnor i de egentliga folkskolorna, åtminstone så länge sådana mindre folkskolor finnas till avsevärt antal, t. ex. mellan 500 och 1,000, *dels* att han under sin återstående livstid, dock högst i 10 år, må få uppbära en årlig ränta av 4 1/2 % å det vid överlämnandet å seminariet nedlagda kapitalet, omkring 107,000 kronor. Inga inteckningar gravera fastigheten.

*Seminarie-
föreståndaren
J. Wockatz
erbjudande.*

I en framställningen bifogad skrivelse redogöres närmare för anledningen till seminariets grundande, för dess undervisningslokaler, för arbetet vid seminariet under de gångna 13 åren samt för orsaken till rektor Wockatz önskan att få överlämna seminariet till staten.

I nämnda redögörelse meddelar Wockatz, att han under sin tioåriga verksamhet som folkskolinspektör i Hälsingland funnit, hurusom undervisningen i de många mindre folkskolorna på grund av sin egenart var förenad med mycket stora svårigheter för lärarinuorna, vilka hade blott småskolläroinneutbildning.

Då Wockatz icke kunde undgå att finna, att den mindre folkskolans lärare varit och äro vägbrytare, som i tysthet och anspråkslöshet, ofta under mycket vidriga förhållanden, banat väg för folkskolan, samt att den mindre folkskolan allt fortfarande har en viktig uppgift att fylla i våra glest bebyggda skogstrakter, beslöt Wockatz efter att hava rådfört sig med olika skolrådsordförande att på egen hand upprätta ett seminarium med särskild uppgift att söka utbilda lärarinnor för mindre folkskolor och biträdande lärarinnor vid folkskolor.

Genom resolution den 26 april 1905 erhöll Wockatz Kungl. Maj:ts medgivande att anställa sådan avgångsprövning, som omförmäles i kungörelsen den 28 maj 1897 angående bidrag av allmänna medel till avlönande av lärare och lärarinnor vid av landsting eller stad, som ej i landsting deltagit, inrättat seminarium för bildande av lärare vid småskola m. m.

Seminariets byggnader, som äro uppförda under åren 1905 och 1906, äro belägna på en fritt och vackert belägen tomt i Hagaström, 6 kilometer från Gävle.

Vid seminariet ha i regel intagits 28 elever varje år i första klassen, varjämte vissa år även intagits en eller två elever i andra klassen. Medelåldern för de vid seminariet intagna eleverna har hållit sig omkring 20 år, och i regel hava de intagna eleverna varit fyllda 18 år. Under åren 1908—1918 ha inalles 313 lärarinnor utexaminerats från seminariet.

Seminariets övningsskola är anordnad på tre läraravdelningar med småskolans första klass i en avdelning, småskolans andra och tredje klasser i en andra avdelning och folkskolans fyra klasser i en tredje avdelning. Eleverna få dessutom tillfälle att öva sig att meddela undervisning i tvenne till mindre folkskola anordnade avdelningar av övningsskolan.

Beträffande den ekonomiska sidan av seminariets verksamhet anför Wockatz, att han redan från början förutsåg, att det skulle uppstå en årlig brist. Detta har också blivit fallet. Terminsavgifterna hava under de senaste åren höjts från 50 kronor i terminen, varvid dock medellösa lärjungar betalat antingen halv avgift eller varit helt och hållet befriade från terminsavgift, till 100 kronor med motsvarande nedsättning för medellösa elever. För år 1919 lämnar Gävle stad ett anslag å 2,000 kronor och Gävleborgs läns landsting 1,500 kronor. Oaktat Wockatz i egenskap av föreståndare och lärare vid seminariet under de gångna 13 åren ej tillgodoräknat sig någon lön, har brist årligen uppstått. Enligt bifogad revisionsberättelse från två av Gävle stad och landstinget utsedda revisorer voro under år 1917 utgifterna 2,099 kronor 31 öre större än inkomsterna. Enligt av Wockatz lämnad uppgift uppgick bristen för åren 1906—1917 till sammanlagt 21,257 kronor 19 öre. För år 1918 beräknades en brist å omkring 2,000 kronor.

Seminariebyggnaden är genom inbetalning på en gång brandförsäkrad för all framtid för 49,080 kronor.

I sin bifogade skrivelse omnämner Wockatz slutligen skälen till att han snarast möjligt önskar lämna seminariets ledning. Det ena av de avgörande skälen var hans tilltagande dövhet; det andra hänsyn till hans hustru, som, född danska, hade svårt att finna sig i isoleringen.

Då Wockatz ej velat vedervåga, att seminariet skulle bliva ett affärsföretag, har han beslutat sig för att anhålla om att få överlämna seminariet åt svenska staten.

Till framställningen är fogad dels en situationsplan över seminarieområdet, dels ett värderingsinstrument.

Sedermera har Wockatz den 11 oktober 1919 till skolöverstyrelsen inlämnat ytterligare en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse i frågan, vari Wockatz anhåller att få göra en ändring och ett tillägg i avseende på den förut nämnda skrivelsen den 26 april 1919.

Härvid anför Wockatz, att han med hänsyn till sin hustrus den 15 juni 1919 timade frånfälle såsom ensam stående person kan reda sig med lägre ränta

än den förut nämnda 4 $\frac{1}{2}$ %, nämligen med 2 $\frac{1}{2}$ % å det kapital och för den tid, som i föregående skrivelse angivits.

I samma skrivelse den 11 oktober 1919 uttalar Wockatz önskvärdheten av att ett eller flera särskilda folkskoleseminarier grundades, vilka byggde på goda tvååriga seminarier och vilka öppnade tillfälle främst för lärare i mindre folkskolor och biträdande lärare i egentliga folkskolor att få fortsätta sin utbildning till folkskollärarinnor, varvid dessa seminarier med hänsyn till elevernas föregående verksamhet som lärare åtminstone försöksvis torde kunna åtnöja sig med tvåårig kurs. I samband härmed gör Wockatz det uttalandet, att det av honom åt staten hembjudna seminariet må kunna förvandlas till ett dylikt seminarium för fortsatt utbildning även tidigare än han i sin skrivelse den 26 april 1919 angivit, ifall Kungl. Maj:t skulle finna det vara rätt och lämpligt. Ej heller anser sig Wockatz vilja uppställa ovan uttalade önskemål rörande dylikt seminariums anordning såsom villkor, utan anhåller han blott, att de uttalade önskemålen beaktas i den mån de kunna anses förtjäna det.

Slutligen uttalar Wockatz önskvärdheten av att han måtte få överlämna seminariet antingen vid årsskiftet 1919—1920 eller vid slutet av läsåret 1919—1920.

Till nu nämnda skrivelse äro fogade dels några blåkopior av ritningar till seminariebyggnaderna, dels ett av byggmästarna C. Aug. Eklund och Johan Lundvik upprättat värderingsinstrument.

Ur detta värderingsinstrument må anföras följande.

Själva *seminariebyggnaden* innehåller källarvåning med skolkök, badstu (tvättstuga) jämte avklädningsrum, slöjdrum, potatiskällare och eldstadsrum för centraluppvärmning, vidare bottenvåning och våning 1 trappa upp med tillsammans fyra lärosalar, vardera om 9,9 × 6,6 × 4 meter, 4 kapprum, vävrum och lärarrum samt slutligen hög vindsvåning med 5 rum och 2 kök för lärarpersonal. I en del av byggnaden, som är anordnad i tre etager, finnas tre lägenheter om ett rum och kök för två lärarinnor och vaktmästare. Till denna byggnad höra även nödiga uthus.

Rektorsbostaden innehåller mat- och vedkällare jämte bryggstuga och rum för centraluppvärmning i källarplanet, 3 rum, jungfrukammare och kök å nedre botten samt 5 sovrum en trappa upp. Dessutom finnas tambur, hall, verandor och en hög vind.

Grunden till båda byggnaderna är av betong, de yttre trapporna av huggen sandsten.

Byggnadstommarna äro uppförda dels av timmer, dels av plank i dubbla lag, klädda utvändigt av papp och entumsbräder. Vattentaket består av tegel med underlag av bräder och papp.

Elektrisk ledning för belysning är indragen i båda byggnaderna. Två vattenbrunnar och avloppsledning till Gavleån finnas. Vattenledningar äro uppdragna i båda byggnadernas alla våningar.

Seminariebyggnaden uppfördes åren 1905 och 1906, rektorsbostaden år 1912. Alla byggnader befinna sig i gott skick.

Tomten, fritt och vackert belägen invid Gavleån, upptager en yta av 3,045 hektar, är inhägnad med ståltråd och hög granhäck i norr, väster och öster samt upptages av stor lekplan, skolträdgård, gräsplaner och mindre park invid ån.

Anstalten är belägen inom Valbo socken, Gävleborgs län, en halv kilometer från Hagaströms järnvägsstation.

Enligt värderingsinstrumentet har seminariebyggnaden i sitt nu befintliga skick ett värde av 187,000 kronor, rektorsbostaden 55,900 kronor och tomten 30,000 kronor eller tillsammans 272,900 kronor.

Skolöverstyrelsen, vars yttrande i ärendet infordrats, har dels inhämtat yttranden från statens folkskolinspektörer i Gävleborgs län och från seminariets inspektor, dels genom inspektion av läroanstalten förskaffat sig närmare kännedom om densamma.

Inspektören i Gästriklands inspektionsområde N. J. Jonsson har ansett sig sakna anledning att beröra frågan, huruvida det gjorda erbjudandet bör mottagas, och har endast yttrat sig om i vad mån Hagaströms seminarium kan vara behöfligt för Gävleborgs län. Jonsson har kommit till det resultatet, att seminariet icke skulle vara behöfligt samt att dess läge icke skulle vara lämpligt med hänsyn till seminariets uppgift att utbilda lärarinnor för de mindre folkskolorna.

Inspektören i Hälsinglands inspektionsområde Ernst Westberg uttalar däremot en annan uppfattning.

Westberg framhåller, att alla, som äga någon mera ingående kännedom om skolväsendet i våra avlägsna norrlandsbygder, äro fullt ense om att mindre folkskolor äro och komma att för all framtid bli nödvändiga. På den grund bör det också tillses, att åtgärder vidtagas för att deras lärare erhålla för dem lämplig utbildning. Genom rektor Wockatz ädelmodiga anbud kunna dessa skolor tillförsäkras en utbildningsanstalt, där försök under offentlig kontroll kunde göras. Westberg anser behovet av en utbildningsanstalt för utbildning av lärare vid de mindre folkskolorna synnerligen trängande och understödjer därför rektor Wockatz framställning.

Seminariets inspektor, kyrkoherden i Valbo församling O. Hedberg anser seminariet behöfligt och läget vid en knutpunkt för två viktiga järnvägar lämpligt för mottagande av elever från olika delar av landet, varför han tillstyrkt bifall till den av Wockatz gjorda framställningen.

Slutligen har rektor Wockatz den 10 november 1919 på därom av skolöverstyrelsen gjord anhållan lämnat vissa uppgifter angående seminariets elever.

Av dessa uppgifter framgår bland annat följande:

Under åren 1913 till 1919 hava utav inalles 208 intagna elever 57 eller 27 % varit från Gävle stad, inklusive Bomhus. Av de 43 elever från Gävle, som utexaminerats från seminariet under de fem sista åren, hava 22 tagit an-

ställning vid mindre folkskolor och 4 erhållit platser som vikarier i egentliga folkskolor.

Under de fem sista åren hava tillsammans 150 elever vunnit inträde i seminariet. Av dessa elever voro 40 från Gävle stad, 53 från Gävleborgs läns landsbygd, 8 från Kopparbergs län, 10 från Uppsala län, 6 från Västmanlands län, 8 från Värmlands län, 6 från Västernorrlands län och de övriga 19 från andra här ej nämnda län eller städer.

Under åren 1908—1919 hava, såsom förut är nämnt, 343 elever utexaminerats från seminariet i fråga.

De under åren 1908—1915 utexaminerade 226 eleverna hade under år 1915 sin verksamhet fördelad på sätt nedanstående tabell utvisar, och de efter år 1951 utgående eleverna hava mottagit anställning vid de skolor, som framgå av samma tabell.

Utgångna år	Anställning vid					Fortsatta studier	Övergångna till annan verksamhet eller gifta	Sjuka och döda
	Mindre folkskolor	Egentliga folkskolor		Småskolor	Sinnesslöanstalter			
		såsom biträdande lärare	såsom vikarier					
1908—1915.....	78	25	12	89	3	3	12	4
1916—1919.....	54	9	12	36	5	—	1	—
Summa	132	34	24	125	8	3	13	4

2. Skolöverstyrelsens yttrande.

I förberörda skrivelse den 31 december 1919 har skolöverstyrelsen avgivit utlåtande även i denna fråga. Inledningsvis uttalar överstyrelsen såsom sin mening, att nu ifrågavarande seminarium kan fylla ett behov, som det tillkommer staten att tillgodose.

Inledning.

I likhet med seminariets inspektor får överstyrelsen vitsorda det oegennyttiga, uppoffrande arbete, som rektor Wockatz utfört i den svenska folkskolans tjänst. Oaktat det redan från början stod klart för honom, att upprättandet av det seminarium, varom här är fråga, ej skulle kunna medföra någon ekonomisk vinst, och oaktat han under de gångna fjorton åren icke blott fått arbeta som föreståndare och lärare utan någon ersättning utan även årligen fått sätta till olika belopp för att kunna hålla seminariets verksamhet uppe å den höga nivå, han från början planerat, är han villig att nu överlämna sin stiftelse till svenska staten mot ett mycket ringa vederlag. Hans tro på att seminariet allt fortfarande har en viktig uppgift att fylla och att det för en lång framtid kommer att bli behöfligt för det ändamål, varför det är upprättat, är så stark, att han under återstoden av sin livstid är beredd och villig att underkasta sig en avsevärd minskad inkomst av det i seminariets tomt och byggnader nedlagda kapital, blott han därigenom kan främja seminariets uppgift.

Då rektor Wockatz, såvitt överstyrelsen har sig bekant, icke besitter någon större enskild förmögenhet, kan det av honom gjorda erbjudandet icke undgå att göra starkt intryck även på personer, som i fråga om den mindre folkskolans uppgift och betydelse äro av annan mening än den rektor Wockatz företräder.

Oaktat det enligt överstyrelsens mening redan med hänsyn till här berörda omständigheter skulle kunna anses föreligga goda skäl för att staten icke avvisar ett så oegennyttigt och på så ideella grunder gjort erbjudande, måste dock tydligen det avgörande vara, om den erbjudna skolanläggningen kan få användning för fyllande av ett behov, som det tillkommer staten att tillgodose. Att så verkligen är fallet, skall överstyrelsen i det följande söka visa.

*Behovet av
ytterligare ett
statens små-
skoleseminari-
um.*

Därefter upptager överstyrelsen till besvarande frågan, huruvida behov av ytterligare ett statens småskoleseminarium i Norrland kan anses föreligga:

Överstyrelsen har redan i sin föregående framställning i samband med frågan om anordnande av ett nytt statens småskoleseminarium i Lycksele utförligt redogjort för den mindre folkskolans uppgift och förekomst samt för behovet av lärarkrafter vid desamma. Av denna utredning framgår, bland annat, att det år 1918 funnos 2,753 mindre folkskolor i riket och att antalet sådana skolor under en lång följd av år varit stätt i ökning. Härtill kan nu anföras, att antalet biträdande lärare vid egentliga folkskolor sistnämnda år var 1,085, därav 892 på landsbygden, under det att hela antalet biträdande lärare år 1902 var 572 och år 1912 uppgick till 1,038.

Den utbildning, som stått här ifrågavarande lärare till buds, hava de fått i småskoleseminarierna, vilkas huvudsakliga uppgift dock varit och hädanefter ännu mera skall bliva att utbilda lärarkrafter för småskolan.

Då det förut och även framdeles skall anses tillkomma vederbörande landsting att sörja för utbildningen av behövliga lärarkrafter med småskollärarkompetens, under det att lärare för den egentliga folkskolan till allra största delen utbildas vid av staten inrättade folkskoleseminarier, komma de län, där på grund av rådande förhållanden antalet mindre folkskolor och antalet biträdande lärare vid egentliga folkskolor måste bliva jämförelsevis stort, i en mycket ogynnsam ställning. Med hänsyn härtill har också överstyrelsen ansett sig böra förordad upprättandet av ett statens småskoleseminarium i Lycksele, avsett för utbildande av lärarinnor för mindre folkskolor och småskolor inom Västerbottens län.

Då staten förut har två småskoleseminarier i Norrbottens län, kan man säga, att de båda nordligaste länen vid bifall till överstyrelsens nämnda förslag i berörda hänseende skulle bliva nöjaktigt tillgodosedda.

Men ett stort antal mindre folkskolor finnes även inom en del andra län, särskilt inom Norrland och Dalarne, vadan jämväl inom dessa län behovet av lärarinnor med ifrågavarande utbildning är jämförelsevis stort. Med hänsyn till där rådande naturförhållanden och med tanke på den nuvarande bristen på erforderligt antal lärarkrafter med folkskollärarutbildning, måste man tydligen ännu en lång tid framåt räkna med att antalet mindre folkskolor i de norrländska länen och Dalarne ej kommer att minskas i någon större grad.

Det synes därför överstyrelsen erforderligt, att staten även för dessa län, åtminstone i någon mån, sörjer för utbildningen av sådana lärarkrafter, varom här är fråga. De län, som även för en jämförelsevis lång tid framåt måste anses komma att vara i behov av sådana lärare i någon större utsträckning, äro Västernorrlands län med 264, Gävleborgs län med 228, Jämtlands län med 189 och Kopparbergs län med 132 mindre folkskolor. Dessa fyra län hade alltså år 1918 tillsammans 813 mindre folkskolor. Enligt överstyrelsens mening bör ingalunda vart och ett av dessa län kunna anses hava några anspråk på att få ett seminarium av här avsedd art, utan torde under förhanden varande förhållanden ett statens seminarium inom något av de nämnda länen kunna anses vara tillfyllest.

Likaså får överstyrelsen betona, att det nu ifrågavarande seminariet icke skulle avse utbildning av lärare endast för mindre folkskolan, ehuru det med hänsyn till rådande förhållanden torde befinnas lämpligt, att seminariets övningskola får sådan organisation, att elevernas praktiska utbildning i tillbörlig mån inriktas på denna skolform. Av den i det föregående i samband med frågan om inrättande av ett statens småskoleseminarium i Lycksele anförda tabellen över antalet lärare i olika skolor inom vissa län framgår det med all tydlighet, att de här nämnda länen hava stort behov av lärarkrafter även för småskolan, och det är därför helt naturligt, att många av de vid seminariet i Hagaström utexaminerade lärarinnorna fått anställning vid sådana skolor.

I samband härmed får överstyrelsen meddela, att samtliga de nu nämnda länen hava av landstingen upprättade småskoleseminarier med två klassavdelningar i varje seminarium.

Vad beträffar läget av ett seminarium av här ifrågasatt art, skulle ju t. ex. Bräcke i här berört avseende kunna anses vara den mest centrala platsen. Dock finner överstyrelsen trakten omkring Gävle ingalunda olämplig enär denna stad bildar en knutpunkt för Gävleborgs län och Dalarna och dessutom står i livlig järnvägsförbindelse med Västernorrlands och Jämtlands län. Enligt överstyrelsens mening förefinnes alltså redan ur nu berörda synpunkter fullt tillräckliga skäl för staten att för här avsedda ändamål göra bruk av det ur ekonomisk synpunkt synnerligen fördelaktiga erbjudande av tomt med därå uppförda byggnader, som här föreligger. Redan hitintills har seminariet i Hagaström utom från Gävleborgs län mottagit elever även från de övriga av de nämnda länen, dock i mindre utsträckning. Om staten övertager seminariet samt eleverna bliva befriade från terminsavgifter och i stället komma i åtnjutande av stipendier och om dessutom bestämmelse införes därom, att inträdessökande från de ovan nämnda fyra länen landsbygd skola erhålla visst företräde, torde man med säkerhet kunna räkna med att seminariet kommer att rekryteras med ett för ändamålet lämpligt elevmaterial.

Vad beträffar det av folkskolinspektör Jonsson gjorda uttalandet, att seminariet skulle vara obehövt, anför överstyrelsen, att något överflöd på småskollärarinnor icke förefinnes. Tvärtom är det numera en rätt avsevärd brist på sådana lärarinnor.

Då tjänstgöringen i mindre folkskolor anses mera ansträngande, ligger det

också i sakens natur, att omsättningen av lärare vid dessa skolor blir jämförelsevis stor, vadan det för dessa skolor behöves större antal utbildade lärarkrafter, än vad skolornas antal i och för sig kan anses betinga.

Slutligen meddelar överstyrelsen, att enligt vad överstyrelsen har sig bekant, var det blott 7 från Hagaströms seminarium utexaminerade lärarinnor, som år 1915 hade anställning i städer inom Gävleborgs län.

Även om nu staten övertager seminariet i Hagaström, får man enligt överstyrelsens mening räkna med att de från seminariet utexaminerade eleverna ej komma att stanna som lärarinnor vid de mindre folkskolorna under hela sin tjänstetid. Så länge som dessa skolors lärare ej komma i åtnjutande av högre löneförmåner än lärarinnorna vid småskolorna, är det helt naturligt, att de förra komma att vid passande tillfälle söka tjänst vid småskola.

*Eventuell
framtida an-
vändning av
seminariean-
läggningen å
Hagaström.*

Skolöverstyrelsen framhåller vidare, att seminariet i Hagaström skulle framdeles kunna erhålla annan lämplig användning, för den händelse det skulle bliva obehövt för sitt nuvarande ändamål. Härom yttrar överstyrelsen:

Enligt vad överstyrelsen förut vid olika tillfällen med styrka framhållit, är den mindre folkskolan att betrakta som en undantagsform, vilken, där förhållandena så påkalla och så snart omständigheterna det medgiva, bör ersättas av egentlig folkskola. Med hänsyn härtill skulle överstyrelsen måhända hyst vissa betänkligheter mot att tillstyrka den nu föreliggande framställningen, såvida ej det gjorda erbjudandet även av andra skäl än de av överstyrelsen i det föregående anförda, syntes överstyrelsen för staten förmånligt. I sin senare skrivelse har nämligen rektor Wockatz uttalat sig för att seminariet i fråga enligt hans mening redan tidigare, än han i sin framställning den 26 april 1919 angivit, skulle kunna förvandlas till ett seminarium för fortsatt utbildning av lärarinnor med småskollärarkompetens.

Frågan om småskolläraryrinnornas fortsatta utbildning till folkskolläraryrinnor har förut gång efter annan varit föremål för behandling inom intresserade kretsar. I sitt den 20 december 1911 avgivna betänkande angående folkskoleseminarierna framhöll folkundervisningskommittén det berättigade i den strävan efter att vinna folkskolläraryrinnans utbildning och behörighet, som hos de i skolans tjänst arbetande småskolläraryrinnorna gjort sig gällande. Det syntes även kommittén vara i överensstämmelse med folkskolans intresse och med billighetens fordringar, att något gjordes för att underlätta en sådan övergång för de med kunskapsintresse samt studiebegåvning och arbetsförmåga utrustade småskolläraryrinnorna. Enligt kommitténs mening borde man för dessa lärarinnor upprätta en särskild seminariekurs, som lämpligen borde omfatta tre år.

Då folkundervisningskommittén avgav sitt betänkande, omfattade en stor del av småskolläraryrinneseinariernas kurser blott två eller tre terminer. Sedan dessa seminarier nu utvidgats att omfatta tvåårig kurs och sedan den genom beslut av 1919 års lagtima riksdag genomförda organisationen av småskoleseminarierna fått verka någon tid, torde spörsmålet om småskolläraryrinnornas fortsatta

seminarieutbildning komma i ett annat läge och kräva sin lösning. Det torde ej vara osannolikt, att en närmare utredning då kan giva vid handen, att den fortsatta utbildningskursen må kunna inskränkas till två år.

I likhet med rektor Wockatz finner överstyrelsen, att det av honom åt staten hembjudna seminariet både med avseende på läge och byggnadernas anordning m. m. mycket väl skulle lämpa sig till en läroanstalt för småskollärariinnors fortsatta seminarieutbildning. Genom ombildning till en sådan läroanstalt skulle seminariet i Hageström kunna erhålla en för lärarutbildningen synnerligen nyttig användning, även om dess bibehållande för dess nuvarande syfte skulle visa sig behöfligt eller eljest olämpligt.

Vad överstyrelsen sålunda anfört sammanfattar överstyrelsen på följande sätt: *Sammanfattning.*

Då det ej torde kunna sättas i fråga, att vederbörande landsting, som redan hava upprättat småskoleseminarier med två samtidigt undervisade klasser, skola upprätta ett särskilt seminarium för att tillgodose det behov, som här enligt överstyrelsens mening ovedersägligen föreligger, och då det ej heller torde vara att förvänta eller ens önskvärt, att utbildningen av de lärarkrafter, varom här är fråga, helt överlämnas åt enskild företagsamhet, samt då slutligen oavsett det framtida behovet av lärarinnor med småskolekompetens läroanstalten å Hageström kan komma till god användning i lärarutbildningens tjänst, finner sig överstyrelsen böra förorda den av rektor Wockatz gjorda hemställan.

Överstyrelsen anser sig dock redan nu böra framhålla, att seminariet saknar särskild gymnastiksal och att sådan torde böra anskaffas inom den närmaste framtiden, om seminariet övertages av staten.

Sedan överstyrelsen, på sätt nu nämnts, uttalat sig för att staten skulle övertaga ifrågasatt seminarium, yttrar överstyrelsen angående seminariets blivande organisation: *Förslag till organisation m. m.*

Vid seminariet i Hageström är lärokursen för närvarande tvåårig. Ehuru flera skäl kunna tala för att lärokursen där liksom vid seminariet i Murjek och vid det ifrågasatta seminariet i Lycksele gjordes treårig, anser sig överstyrelsen åtminstone ej för närvarande böra föreslå detta. Då det hitintills vid seminariet i Hageström årligen varit omkring 50 inträdessökande, av vilka de flesta varit väl kvalificerade, torde man åtminstone på försök fortfarande kunna nöja sig med tvåårig kurs.

Vid de inspektioner, som överstyrelsen vid två olika tillfällen förrättat av seminariet, har det också visat sig, att undervisningen kunnat uppehållas vid en jämförelsevis hög ståndpunkt.

Om seminariekursen blir tvåårig, torde de inträdesfordringar och undervisningsplaner, som komma att fastställas för landstingsseminarierna, kunna i huvudsak tillämpas.

Vid seminariet äro för närvarande anställda utom föreståndaren två lärare i läsämnen. Dessa lärare äro anställda med 4 månaders uppsägning. Undervis-

ningen i övningsämnen bestrides dels av lärarinnorna i övningsskolan, dels av timlärare.

Seminariets övningsskola kan för närvarande sägas delvis tillhöra Valbo skoldistrikt, delvis seminariet. Skoldistriktet betalar till seminariet en avgift om 20 kronor i terminen för varje i övningsskolan intaget barn. Lärarinnorna i övningsskolan äro anställda av skoldistriktet på förslag av rektor Wockatz. Statsbidrag utgår på vanligt sätt till skoldistriktet för dessa lärarinnor. En tiondel av grundlönen betalas av seminariet. Lärarinnorna åtnjuta dyrtidstillägg av skoldistriktet efter samma grunder som distriktets övriga lärarinnor.

Under höstterminen 1919 undervisades i övningsskolan 51 barn, därav 20 i folkskolavdelningen.

Om staten övertager seminariet, bör övningsskolan enligt överstyrelsens mening organiseras på samma sätt som övningsskolorna vid seminarierna i Haparanda och Murjek, d. v. s. med en småskolavdelning och en folkskolavdelning, undervisade av var sin lärarinna.

Beträffande det här ifrågasatta seminariets styrelse och tillsyn anser överstyrelsen, att det bör stå under inseende av skolöverstyrelsen, som bör med seminariet taga i huvudsak samma befattning som den, vilken tillkommer överstyrelsen i fråga om statens folkskoleseminarier. Den lokala styrelsen torde böra utövas av domkapitlet i Uppsala, som bör äga utse inspektör för seminariet.

De närmare bestämmelser angående seminariets organisation m. m., som kunna erfordras, torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

Beträffande slutligen de kostnader för staten, som skulle bli en följd av bifall till överstyrelsens förslag, anför överstyrelsen:

Kostnadsberäkning.

I likhet med vad överstyrelsen hemställt beträffande det ifrågasatta seminariet i Lycksele, synes det överstyrelsen lämpligt, att anslag till det nu ifrågasatta seminariet åtminstone till en början uppföres å extra stat samt att lärarpersonalens avlöning må utgå med samma belopp, som överstyrelsen föreslagit för seminariet i Lycksele, dock att det särskilda lönetillägget å 200 kronor här ej bör utgå och att det särskilda rektorsarvodet med hänsyn till att seminariet kommer att omfatta blott två klasser må bestämmas till 1.000 kronor. Då särskild rektorsbostad finnes, behöver ej hyresersättning utgå. Enligt nu angivna grunder skulle tillförordnad manlig rektor erhålla 4,300 kronor, tillförordnad kvinnlig rektor 3,700 kronor, extra ordinarie manlig lärare 3,300 kronor samt extra ordinarie kvinnlig lärare 2,700 kronor för år räknat. Dessutom skulle rektor åtnjuta fri bostad. Om övriga lärare begagna sig av de i seminariabyggnaden inrättade lärarbostäderna, torde skäligen hyra därför böra erläggas. För timlärare i teckning, musik eller gymnastik bör arvudet bli 95 kronor och för timlärare i kvinnlig slöjd eller hushållsgöromål 90 kronor för veckotimme.

Vid seminariet torde utom rektor behövas fyra lärare med full tjänstgöring och omkring 10 timlärartimmar. Av lärarpersonalen med full tjänstgöring torde minst tre böra vara kvinnor.

Seminiariets utgiftsstat i övrigt torde kunna fastställas i huvudsaklig övrensstämmelse med de statförslag, som vid landstingsseminariernas omorganisator lågo till grund för beräkningen av landstingens utgifter för dessa seminarier, varvid dock skälig hänsyn bör tagas till de nu ytterligare ökade kostnaderna för bränsle, materiell och renhållning m. m.

Seminiariets elever torde böra komma i åtnjutande av stipendier efter samma grunder som eleverna vid landstingsseminarierna. Om man räknar dels med att 50 elever skulle bliva berättigade till stipendier, dels med att varje elev skulle i medeltal erhålla 100 kronor om året, erfordras härför ett belopp av 5,000 kronor för år räknat.

Till utgifterna bör slutligen läggas $2\frac{1}{2}$ % ränta å 107,000 kronor till rektor Wockatz.

Å andra sidan torde man kunna räkna med en årlig hyresinkomst av omkring 1,200 kronor för lärarbostäderna i seminariebyggnaden.

Med stöd av det nu anförda kunna de årliga kostnaderna för seminariet beräknas sålunda:

<i>Läraravlöningar:</i>	Kronor	Kronor
rektor, manlig	4,300: —	
1 extra ordinarie lärare, manlig	3,300: —	
3 extra ordinarie lärare, kvinnliga	8,100: —	
timlärare	1,000: —	
sjukvikarier	500: —	17,200: —
arvode till bibliotekarie		150: —
arvode till läkare		400: —
avlöning till vaktmästare		1,200: —
undervisningsmateriell och böcker		800: —
uppvärmning, lyse och renhållning m. m.		4,000: —
tryckningskostnader, inventarier m. m.		775: —
elevstipendier		5,000: —
ränta till rektor J. Wockatz		2,675: —
	<u>Summa</u>	<u>32,200: —.</u>

Häriifrån kan, som förut är nämnt, dragas 1,200 kronor, utgörande den beräknade hyresinkomsten för lärarbostäderna. Det årliga anslaget skulle alltså uppgå till 31,000 kronor. Om seminariet övertages av staten den 1 juli 1920, skulle för sagda år erfordras ett anslag å tilläggsstat å 15,500 kronor.

I läraravlöningarna äro ej inräknade tillfällig löneförbättring eller dyrtidstillägg. Seminariets lärare torde böra komma i åtnjutande därav enligt samma grunder, som kunna bliva fastställda för lärarna vid statens övriga småskoleseminarier.

Från och med den 12 oktober 1894 till och med den 31 december 1904 var Wockatz förordnad såsom statens folkskolinspektör i större delen av Hälsingland. Under denna sin verksamhet lärde han, enligt vad han själv meddelar, känna de stora svårigheter, med vilka de lärare och

Departementschefen.

lärarinnor, som voro anställda i mindre folkskolor samt såsom biträdande lärare och lärarinnor i egentliga folkskolor, hade att kämpa på grund av sin bristande utbildning för tjänstgöring på folkskolestadiet. Under intrycket härav beslöt han försöka att i någon mån minska svårigheterna för andra sådana lärare, som kunde komma i samma ställning. Han lämnade därför sin inspektörsbefattning och upprättade för egna medel sitt seminarium i Hagaström. Seminariet gjordes visserligen endast tvåårigt, men det organiserades så, att eleverna skulle erhålla en praktisk utbildning, vid vilken särskild hänsyn togs till deras blivande verksamhet såsom lärarinnor i mindre folkskolor och såsom biträdande lärarinnor i egentliga folkskolor. Sedan dess har Wockatz, såsom framgår av det föregående, icke blott utan avlöning på ett synnerligen förtjänstfullt sätt tjänstgjort såsom föreståndare och lärare vid seminariet utan dessutom alltjämt tillskjutit avsevärda belopp för uppehållande av seminariets verksamhet. Då han nu, efter det seminariets verksamhet pågått i nära 14 år, ser sig ur stånd att längre själv fortsätta sin verksamhet vid seminariet, har han erbjudit detsamma med tomt och byggnader m. m. såsom gåva åt staten mot det obetydliga vederlaget, att han skulle få under sin återstående livstid, dock högst 10 år, uppbära en årlig ränta av endast 2 $\frac{1}{2}$ procent å det av honom å seminariet nedlagda kapitalet.

Den oegennyttiga och självuppoffring samt den okuvliga vilja att i den svenska folkbildningens tjänst förverkliga en idé, som Wockatz ådagalagt genom sin verksamhet i Hagaström, äro givetvis värda synnerligt erkännande. Frågan, huruvida staten bör mottaga den erbjudna gåvan, torde man dock böra betrakta endast från den synpunkten, huruvida det ligger i statens intresse att övertaga nämnda seminarium.

Vad då först angår behovet av ett sådant seminarium som det ifrågasvarande, synes mig detta vara till fullo ådagalagt genom den av skolöverstyrelsen lämnade utredningen i ämnet. Såsom i det föregående omförmålt, är det en tvingande nödvändighet att även i andra delar av landet än obygderna i Norrland under en lång följd av år framåt räkna med de mindre folkskolorna, hur önskvärt det än vore att få dem ersatta med bättre skolformer. Genom de åtgärder, jag i det föregående föreslagit beträffande seminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele, skulle Norrbottens och Västerbottens län kunna förväntas bliva tillbörligen tillgodosedda med lärarkrafter för sina mindre folkskolor, men något överskott av dylika lärarkrafter för andra delar av riket torde dessa seminarier näppeligen kunna lämna ifrån sig. Nu finnes emellertid, såsom överstyrelsen erinrat, även i den övriga delen av landet ett mycket stort antal mindre

folkskolor. Enligt den officiella statistiken uppgick antalet lärare och lärarinnor vid dessa skolor år 1918 till icke mindre än 1,882. Antalet biträdande lärare och lärarinnor i egentliga folkskolor utgjorde samma år 1,015. Om Norrbottens och Västerbottens län undantagas, uppgick således den inom mindre folkskolor och egentliga folkskolor anställda lärarpersonalen till 2,897. Beräknar man, att av detta antal omkring 260 erhållit sin utbildning vid seminariet i Hageström, återstå omkring 2,640, som erhållit endast vanlig småskollärarytbildning. Dessa siffror synas mig giva vid handen, att det skulle vara en fördel för folkundervisningen, om i riket funnes, utöver de förut nämnda tre seminarierna, som äro avsedda för det nordligaste Sverige, åtminstone ett småskoleseminarium, som vid lärarinneutbildningen toge särskilt sikte på att förbereda eleverna för meddelande av undervisning åt barn på folkskolestadiet. Givetvis skulle detta seminarium stå öppet för inträdessökande icke blott från det län, till vilket det vore förlagt, utan även från andra län. Då man skulle kunna vänta, att de från seminariet utgångna eleverna sökte sig åter till hembygden, skulle seminariet sålunda komma att bliva till gagn för skolväsendet inom olika delar av riket. Skolöverstyrelsen har fäst uppmärksamheten på särskilt fyra län, alla med ett stort antal mindre folkskolor, för vilka ett seminarium av nu omförmälda slag skulle vara av stor betydelse.

Det synes emellertid icke tänkbart, att något visst landsting skulle vilja sörja för upprättandet och underhållet av ett sådant seminarium. Och då det av Wockatz gjorda försöket i Hageström visat sig vara ur ekonomisk synpunkt synnerligen ofördelaktigt, är det icke troligt, att någon enskild person med tillbörliga kvalifikationer skulle vara hågad taga på sig en motsvarande uppgift. Enda möjligheten att för den närmaste framtiden erhålla ett sådant seminarium som det ovannämnda torde vara, att staten åtager sig detsamma.

Jag anser mig böra erinra därom, att 1919 års riksdag i samband med sitt beslut angående omorganisationen av landstingsseminarierna såsom sin mening uttalat, att den möjligheten ej borde vara utesluten, att landstingsseminariernas verksamhet i ett eller annat fall skulle kunna utsträckas utöver den egentliga småskollärarytbildningen. Härvid må dock betonas, att landstingsseminariernas egentliga uppgift är att utbilda lärarinnor för småskolorna och att det utan tvivel skulle vara till stort förfång för denna utbildning, om dessa seminarier i allmänhet skulle sträva att utbilda lärarinnor även för folkskolestadiet. Det sistnämnda har uppenbarligen icke heller varit riksdagens mening. Säkerligen kan det, såsom riksdagen ock

antytt, bliva endast ett och annat landstingsseminarium, som organiseras med tanke på de blivande lärarinnornas verksamhet på folkskolestadiet. Men även om några landstingsseminarier skulle organiseras på sistberörda sätt, onödiggöres icke därmed — såsom tydligt framgår av ovan anförda statistik — ett sådant seminarium som det nuvarande i Hagaström. Jag vill även tillägga, att vid bedrivande av undervisningen vid Hagaströmsseminariet med särskilt sikte på utbildningen av lärarinnor för mindre folkskolor värdefulla erfarenheter kunna vinnas, huru undervisningen och utbildningen i övrigt lämpligen böra läggas, vilka erfarenheter kunna bliva till gagn jämväl för de landstingsseminarier, som eventuellt komma att ägna särskilt intresse åt utbildandet av lärarinnor för denna skolform.

Ur nu berörda synpunkter anser jag mig böra för min del tillstyrka bifall till skolöverstyrelsens förslag, att staten skulle mottaga den av Wockatz erbjudna gåvan samt åtaga sig uppehållet av det utav honom grundade seminariet.

Till vad skolöverstyrelsen anfört rörande seminarietsanvändning, för den händelse seminariet kan bliva obehövt för nyss angivna ändamål, avsluter jag mig.

Vad sedan angår seminariets organisation har skolöverstyrelsen, under förutsättning att staten övertager detsamma, föreslagit, att om kursen bleve tvåårig, inträdesfordringar och undervisningsplaner skulle i huvudsak vara desamma, som komma att gälla för landstingsseminarierna, att övningskolan skulle bestå av en småskol- och en folkskolavdelning, att seminariet skulle stå under skolöverstyrelsens inseeende och att den lokala styrelsen skulle utgöras av domkapitlet i Uppsala, som skulle äga utse inspektor för seminariet, samt att Kungl. Maj:t skulle utfärda närmare bestämmelser angående seminariets organisation. Mot detta förslag har jag intet annat att erinra, än att lärokursen enligt min mening bör vara tvåårig samt att undervisningsplanen bör upprättas med särskild hänsyn till seminariets uppgift att utbilda lärarinnor för de mindre folkskolorna.

Enligt de av skolöverstyrelsen gjorda beräkningarna skulle det för seminariet behöfliga årliga anslaget uppgå till 31,000 kronor. Överstyrelsen har därvid utgått ifrån att vid seminariet skulle utom rektor fyra lärare med full tjänstgöring vara anställda samt att därutöver skulle beräknas omkring 10 timlärartimmar. Lärarpersonalens avlöning skulle utgå med samma belopp som vid seminariet i Lycksele, dock med den skillnad, att det särskilda lönstillägget å 200 kronor här ej skulle ifrågakomma samt att det särskilda rektorsarvodet skulle stanna vid 1,000 kro-

nor. I övrigt skulle utgifterna, även i fråga om stipendier åt eleverna, bli i huvudsak desamma som vid landstingsseminarierna. Dessutom skulle åt rektor Wockatz utgå $2\frac{1}{2}$ procents ränta å 107,000 kronor. Mot dessa kostnadsberäkningar har jag icke funnit anledning till anmärkning.

Givetvis böra seminariets lärare erhålla tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg efter samma grunder som lärarna vid statens övriga småskoleseminarier.

Rektor Wockatz har anhållit att få överlämna seminariet åt staten senast vid början av höstterminen 1920. Jag kan emellertid icke tillstyrka, att staten övertager detsamma tidigare än den 1 juli 1921. Med hänsyn härtill torde statens kostnader för seminariets verksamhet under sistnämnda år böra beräknas endast till 15,500 kronor. Detta belopp synes mig böra för nämnda ändamål uppföras såsom reservationsanslag på extra stat för år 1921.

Under åberopande av det anförda, hemställer jag, att Eders Kungl. *Hemställan.*
Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

1. *beträffande statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek:*

a) bestämma,

att lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek skall i avlöning åtnjuta

manlig rektor 4,900 kronor, därav 3,100 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 400 kronor, samt dessutom fri bostad eller hyresersättning till det belopp, som i vederbörlig ordning bestämmes;

kvinnlig rektor 4,300 kronor, därav 2,800 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 300 kronor, samt dessutom fri bostad eller hyresersättning till det belopp, som i vederbörlig ordning bestämmes;

manlig ämnes- och övningsskollärare 3,400 kronor, därav 2,100 kronor lön och 1,300 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 400 kronor;

kvinnlig ämnes- och övningsskollärare 2,800 kro-

nor, därav 1,800 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 300 kronor;

rektor samt ämnes- och övningsskollärare, utöver honom eller henne tillkommande ordinarie avlöningsförmåner, ett särskilt lönetillägg av 200 kronor;

vikarierande manlig ämnes- och övningsskollärare 2,800 kronor för år räknat;

vikarierande kvinnlig ämnes- och övningsskollärare 2,400 kronor för år räknat;

timlärare i teckning, i musik eller i gymnastik 95 kronor för varje veckotimme;

lärarinna i kvinnlig slöjd eller i hushållsgöromål 90 kronor för varje veckotimme;

skolköksföreståndarinna vid seminariet i Murjek 1,800 kronor, därav 1,000 kronor lön och 800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålders-tillägg till lönen, vart och ett å 250 kronor, samt dessutom fri bostad med bränsle och lyse ävensom i egenskap av husmoder för skolköket fri kost i samband med skolköksundervisningen;

vikarierande skolköksföreståndarinna vid seminariet i Murjek 1,600 kronor samt fri bostad med bränsle och lyse eller ersättning därför med 400 kronor för år räknat; samt

att arvodet till vikarierande rektor vid statens småskoleseminarier skall utgå med det belopp och på det sätt Kungl. Maj:t för varje särskilt fall förordnar;

b) föreskriva,

att för åtnjutande av de avlöningsförmåner, som sålunda föreslagits för ordinarie befattningshavare vid statens småskoleseminarier, skola gälla de av mig i det föregående förordade villkor och bestämmelser;

c) förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1921 tillträder befattning vid statens småskoleseminarier, skall vara pliktig underkasta sig ovannämnda villkor och bestämmelser;

att de förutvarande innehavare av befattningar vid sagda läroanstalter, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt anmäla, att de vilja underkasta sig den nya avlöningsstaten och därvid fästade villkor och bestämmelser, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande avlöningsförmåner;

d) vid bifall till ovan framlagda förslag

dels i riksstaten under dess åttonde huvudtitel under rubrik »Statens småskoleseminarier» på *ordinarie stat* uppföra ett reservationsanslag å 122,000 kronor;

dels ock åt seminariet i Murjek anvisa på *extra stat* för år 1921 såsom särskilda reservationsanslag till uppförande av ekonomibyggnad m. m. ett belopp av 25,000 kronor och

till utförande av vissa planerings- och planteringsarbeten ett belopp av 4,000 kronor;

2. *beträffande inrättandet av ett statens småskoleseminarium i Lycksele:*

dels med antagande av Västerbottens läns landstings och Lycksele kommunalfullmäktiges i det föregående närmare angivna erbjudanden om tomt för och kontant bidrag till uppförande av seminariebyggnad i Lycksele besluta att därstädes upprätta ett treklassigt småskoleseminarium;

dels ock för begynnande av verksamheten vid nämnda seminarium höstterminen 1921 och uppehållande av undervisningen därstädes under samma termin anvisa på *extra stat* för år 1921 ett reservationsanslag av 8,850 kronor;

3. *beträffande statens övertagande av J. Wockatz seminarium i Hagsström:*

dels antaga av seminarieföreståndaren J. Wockatz gjort erbjudande om överlämnande till staten på vissa i skrivelser den 26 april 1919 och den 11 oktober samma år närmare angivna villkor det av honom grundade seminariet i Hagsström, omfattande skolhusbyggnad, föreståndarbostad, uthusbyggnader och skol-

Kungl. Maj:ts proposition Nr 381.

trädgård m. m. jämte tillhörande inventarier och undervisningsmateriell;

dels för uppehållande av seminariets verksamhet under höstterminen 1921 anvisa på *extra stat* för år 1921 ett reservationsanslag av 15,500 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter tillstyrkta hemställan blev av Hans Maj:t Konungen bifallen; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Florén.